

Samfundsdeltagelse og medborgerskab blandt mennesker med fysisk handicap

Opgørelser baseret på Inklusionsmåling 2019

Agnete Aslaug Kjær, Steen Bengtsson og Anna Amilon

*Samfundsdeltagelse og medborgerskab blandt mennesker med fysisk
handicap – Opgørelser baseret på Inklusionsmåling 2019*

© VIVE og forfatterne, 2019

e-ISBN: 978-87-7119-709-9

Arkivfoto: Lars Degnbol/VIVE

Projekt: 100558

VIVE – Viden til Velfærd

Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd

Herluf Trolles Gade 11, 1052 København K

www.vive.dk

VIVEs publikationer kan frit citeres med tydelig kildeangivelse.

Forord

Ifølge FN's handicapkonvention, som Danmark har været omfattet af siden 2009, skal mennesker med handicap så langt som muligt opnå de samme muligheder som den øvrige befolkning. Denne rapport belyser, i hvilket omfang dette sigte er opfyldt i 2019 for mennesker med større og mindre fysiske handicap, sammenholdt med mennesker uden fysisk handicap. Rapporten har fokus på uddannelse, beskæftigelse og medborgerskab. Vi undersøger også udviklingen på disse parametre siden 2016.

Rapportens resultater bygger på SHILD 2016 samt Inklusionsmåling 2019. *SHILD (Survey of Health, Impairment and Living Conditions in Denmark)* er en forløbsundersøgelse, som indtil videre har indsamlet interviewdata for 16-64-årige i 2012 og 2016. Databasen er en central kilde for VIVEs handicapforskning. Inklusionsmåling 2019 tager afsæt i udvalgte respondenter fra SHILD-16, hvor der blev stillet et begrænset antal af spørgsmål fra SHILD inden for de udvalgte tematikker (uddannelse, beskæftigelse og medborgerskab).

Rapporten er udarbejdet af forsker Agnete Aslaug Kjær, seniorforsker emeritus Steen Bengtsson samt seniorforsker og projektleder Anna Amilon. Thomas Hugaas Molden, forsker II ved NTNU Samfunnsforskning, har været ekstern referee på rapporten. Undersøgelsen er finansieret af satspuljemidler og iværksat på foranledning af Social- og Indenrigsministeriet.

Kræn Blume Jensen

Forsknings- og analysechef for VIVE Social
2019

Indhold

Sammenfatning	5
1 Metode og datagrundlag.....	9
1.1 Inklusionsmåling	9
1.2 Datagrundlag: SHILD-16 og Inklusionsmåling-19	9
1.3 Det relationelle handicapbegreb	11
1.4 Test af forskelle.....	13
2 Målgruppens karakteristika.....	15
2.1 Handicap, køn og alder.....	15
3 Uddannelse	18
3.1 Forskelle mellem grupperne	18
3.2 Forskelle over tid (2016-2019).....	20
4 Beskæftigelse.....	23
4.1 Forskelle mellem grupperne	23
4.2 Forskelle over tid (2016-2019).....	25
5 Medborgerskab	28
5.1 Forskelle mellem grupperne	28
5.2 Forskelle over tid (2016-2019).....	31
6 Konklusion.....	34
Litteratur	36
Bilag 1 Udvalg og opregningsmetode i Inklusionsmåling-19.....	37
Bilag 2 Yderligere tabeldokumentation	39
Bilag 3 Sammenligning af resultater ved anvendelse af tidligere versus nuværende selvrapportering af fysisk handicap.....	40

Sammenfatning

Hvert fjerde år siden 2012 gennemfører VIVE en bølge af SHILD (Survey of Health, Impairment and Living Conditions in Denmark), som belyser de aktuelle levevilkår for mennesker med handicap. SHILD har indtil nu været gennemført i 2012 og 2016, og det forventes, at SHILD 2020 gennemføres næste år. Inklusionsmålingerne, hvoraf denne er den anden, ligger mellem SHILD-bølgerne, således at målingerne giver mulighed for at følge udviklingen blandt mennesker med fysiske handicap på nogle centrale punkter med kortere interval. Indtil nu har inklusionsmålingerne således været gennemført i 2015 og nu i 2019. VIVE har således indsamlet data om mennesker med handicap i hhv. 2012 og 2016 (SHILD-12 og SHILD-16) samt i 2015 og 2019 (Inklusionsmåling-15 og Inklusionsmåling-19) (se Amilon m.fl., 2017; Bengtsson, 2016 og Damgaard m.fl., 2013).

For at begrænse undersøgelsesudgifterne betjener inklusionsmålingerne sig af en anden metode end SHILD, idet de benytter en mindre del af udvalget fra den forudgående SHILD-bølge. Inklusionsmålingerne spørger en gruppe af dem, der i forudgående SHILD svarede, at de har hhv. et større fysisk handicap, et mindre fysisk handicap eller intet fysisk handicap. Da respondenterne i Inklusionsmåling-19 baserer sig på et udtræk fra SHILD-16, er de mellem 19 og 67 år, mens de i SHILD-16 er mellem 16 og 64 år. Når vi skal sammenligne, benytter vi derfor kun den del af SHILD-responderne, der er 19 til 64 år, så vi får den samme aldersgruppe.

Grundet det mindre dataudvalg samt udtræksmetoden er inklusionsmålingerne ikke repræsentative for den danske befolkning. Inklusionsmålingerne kan derfor ikke tillægges samme vægt som SHILD-målingerne, men de kan give et fingerpeg om, hvad der sker, og de kan pege på forhold, der er værd at tage op, når vi skal analysere den kommende større SHILD-måling. Inklusionsmåling-19 har som primært sigte at vise status i 2019 for mennesker med fysisk handicap på nogle få centrale punkter – uddannelse, beskæftigelse og medborgerskab.

Både SHILD og Inklusionsmålingerne bygger på det relationelle handicapbegreb, som ser handicap som et samspil mellem person og omgivelser. De udfordringer, der kan være forbundet med at have et handicap i Danmark i dag, er altså ikke blot en følge af personens egenskaber, men kan lige så vel være udtryk for, at omgivelserne gør for lidt for at komme personen i møde med de nødvendige tilpasninger. Det relationelle handicapbegreb ser handicap som et samspil mellem person og omgivelser, selv om menneskers udsagn er kilden til de data, vi analyserer.

Handicap er således ikke et objektive begreb. SHILD og Inklusionsmålingerne har taget den konsekvens heraf, at de rent operationelt måler handicap ved et spørgsmål til den enkelte respondent. Spørgsmålet giver svar på, om personen har et længerevarende helbredsproblem eller handicap, og hvis ja, om det drejer sig om et større eller mindre helbredsproblem. Det subjektive handicapbegreb er udviklet i SFI-undersøgelserne i 1995 og 2006, og i den samme periode er det blevet det almindeligt benyttede begreb i survey-undersøgelser også i andre lande.

Fordelingen af mennesker med fysisk handicap har ligget ret konstant siden den første undersøgelse i 1995 med lidt under 10 % med et større fysisk handicap og lidt over 15 % med et mindre (Bengtsson, 1997). Der er en vis sammenhæng med køn, hvor kvinder lidt oftere end mænd angiver at have fysisk handicap, og en stærk sammenhæng med alder, som beror på, at langt de fleste fysiske handicap er erhvervet på et tidspunkt i personens liv, og at risikoen for at erhverve et fysisk handicap er stigende med alder. De samme grundlæggende mønstre finder vi også i Inklusionsmåling-19. Den bekræfter således det billede, vi har af situationen for mennesker med fysisk handicap.

Den stærke sammenhæng mellem alder og fysisk handicap gør, at grupperne af mennesker uden fysisk handicap, med mindre fysisk handicap og med større fysisk handicap får en meget forskellig sammensætning efter alder. Gruppen uden fysisk handicap er forholdsvis ung med 57 % under 50 år, mens gruppen med større fysisk handicap er forholdsvis gammel med 65 % over 50 år. Det er vi opmærksomme på ved sammenligninger, idet en forskel mellem grupper efter fysisk handicap meget vel kan bero på det forhold, at det drejer sig om grupper med forskellig sammensætning af alder.

Idet handicap med den benyttede konceptualisering er et subjektivt begreb og ikke et objektiv målt fænomen, der registreres centralt, er der mulighed for, at en person kan svare ja til spørgsmålet om handicap på ét tidspunkt, og nej til det samme spørgsmål på et senere tidspunkt. Eller et handicap kan være større på ét tidspunkt og mindre på et andet tidspunkt. Dette dynamiske element i det subjektive handicapbegreb har vi ikke belyst før, men det tager Inklusionsmåling-19 op for første gang.

Det viser sig, at af dem, der ikke har et fysisk handicap ved seneste SHILD, vil knap 90 % heller ikke have et fysisk handicap to et halvt år senere. Modsat dem, der har et større fysisk handicap ved seneste SHILD, vil omkring 60 % stadig have et større fysisk handicap to et halvt år senere.

I den dynamiske analyse er vi nødt til at bruge de samme mennesker i de to år, og gruppen i 2019 vil derfor nødvendigvis være cirka tre år ældre end gruppen i 2016, modsat de øvrige analyser, hvor vi som nævnt kan benytte grupper af samme alder. Derfor vil vi se flere mennesker "vandre" fra gruppen uden handicap til gruppen med handicap end den modsatte vej. Inklusionsmåling-19 har imidlertid så få respondenter, at det ikke giver mening at regne på de enkelte tal. De kan blot tages som udtryk for den størrelsesorden, som vandringerne har.

Det forhold, at fysisk handicap ikke er mere konstant, er det mest bemærkelsesværdige ved denne inklusionsmåling. At der er en dynamik, som langt overgår den nettostrøm, som hænger sammen med, at en større del har fysisk handicap i en ældre gruppe, er et forhold, som ikke er belyst i tidligere analyser. Estimerne af de enkelte strømme mellem grupper, som er vist i Figur 1.1, er usikre på grund af målingens størrelse og metode, men man kan regne med, at vi også i SHILD-data vil finde strømme af samme størrelsesorden.

Det dynamiske element rummer mange spændende perspektiver. Det er bemærkelsesværdigt, at godt 40 % af dem, der oplever at have et større handicap ét år, oplever det som mindre eller intet to et halvt år senere, og at næsten 40 % af dem, der oplever et mindre handicap ét år, ikke oplever at have noget handicap to og et halvt år senere. Hvad gemmer sig bag disse oplysninger?

Det dynamiske element i handicapbegrebet er en problematik, som kommende SHILD-undersøgelser skal belyse meget mere grundigt. Der kan ligge mange forhold bag ved ændringer i handicap, og de kan både ligge i personen og i omgivelserne. En langvarig sygdom kan udvikle sig i mindre alvorlig retning, personen kan komme til bedre at håndtere sin situation, forholdene ude omkring personen kan ændre sig med øget grad af tilgængelighed og universel design, så det, der før var en barriere, ikke længere står i vejen.

Sigtet med inklusionsmåling-19 er primært at belyse, hvordan det går for mennesker med fysisk handicap, når det drejer sig om uddannelse, beskæftigelse og medborgerskab.

Uddannelse

Problematikken om lighed i uddannelse har mange facetter. Det er almindeligt at belyse, hvor mange der alene har grundskole som højest fuldførte uddannelsesniveaue og ikke er i uddannelse, og hvor

mange der har en videregående uddannelse ud over et vist niveau. Inklusionsmåling-19 ser kun på, hvad den højst fuldførte uddannelse er, og ser altså bort fra, om personen er i uddannelse.

Inklusionsmåling-19 viser for aldersgruppen 18-34 år, at gruppen, som alene har grundskoleuddannelse, er betydeligt større blandt dem med *større* fysisk handicap (36,5 %) end blandt dem med *mindre* fysisk handicap (15,6 %), som igen er betydeligt større, end den er i gruppen *uden* fysisk handicap (7,5 %). Det er dermed en fordobling, når man går fra *intet* til *mindre* fysisk handicap, og igen en fordobling, når man går fra *mindre* til *større* fysisk handicap. En del af baggrunden er den nævnte forskel i aldersfordeling, men forskellene mellem handicapgrupper er stadigvæk statistisk signifikante, når vi kontrollerer for alder. Forskellene i uddannelsesniveau er af samme størrelse, som tidligere undersøgelser har vist (Amilon m.fl., 2017; Damgaard m.fl., 2013).

Når man skal se på, hvor mange der får en lang videregående uddannelse, er det hensigtsmæssigt at gå op til en alder, hvor de fleste forventes i givet fald have færdiggjort deres uddannelse. Her viser en sammenligning for aldersgruppen 35-49 år, at der er dobbelt så mange med lang videregående uddannelse i gruppen *uden* fysisk handicap (24,1 %), som der er i gruppen med *større* fysisk handicap (12,7 %). Gruppen med *mindre* fysisk handicap placerer sig ind imellem (19,1 %). Der er stadig statistisk signifikante forskelle mellem grupperne, når vi kontrollerer for alderssammensætning, dvs. forskellene skyldes ikke udelukkende forskelle i alderssammensætning på tværs af grupperne.

Beskæftigelse

Forskellen i beskæftigelse mellem mennesker med fysisk handicap og andre mennesker er en problematik, der er belyst gennem undersøgelser over årene 2002-2017 (Bengtsson, 2016; Amilon m.fl., 2017; Larsen & Larsen 2017). Disse undersøgelser beskriver ret entydigt, hvordan beskæftigelsen af mennesker med fysisk handicap gennem hele perioden er betydeligt lavere i forhold til beskæftigelsen af mennesker *uden* fysisk handicap, især for mennesker med et *større* fysisk handicap. Inklusionsmåling-19 finder på linje med tidligere undersøgelser, at beskæftigelsen for mennesker med fysisk handicap ligger betydeligt lavere end beskæftigelsen for andre mennesker. Dette gælder for gruppen med *mindre* fysisk handicap, og det gælder i højere grad for gruppen med *større* fysisk handicap.

Målingen er foretaget for aldersgruppen 35-49 år og for aldersgruppen 50-59 år. Den førstnævnte gruppe er taget med ud fra den betragtning, at det er i disse år, arbejdsmarkedsdeltagelsen er mest udbredt i den generelle befolkning. Gruppen 50-59 år er taget for sig ud fra den betragtning, at mennesker med fysisk handicap måske vil trække sig tilbage tidligere, end andre mennesker vil. For begge grupper viser målingen en stærk negativ gradient mellem fysisk handicap og beskæftigelse. Den negative gradient er betydelig stærkere for den ældre end for den yngre gruppe.

Inklusionsmåling-19 viser desuden, at gruppen, der modtager offentlige ydelser, er større for mennesker med *mindre* fysisk handicap og endnu større for mennesker med *større* fysisk handicap. Cirka 5-7 % for grupperne med *mindre* og *større* fysisk handicap i begge aldersgrupper modtager kontanthjælp eller dagpenge (ca. 3 % for mennesker *uden* fysisk handicap i begge aldersgrupper). I den ældre aldersgruppe (50-59 år) modtager desuden 44 % blandt mennesker med *større* fysisk handicap førtidspension, efterløn og lignende. Den lavere grad af beskæftigelse for mennesker med *større* fysisk handicap i gruppen over 50 år hænger således primært sammen med, at en større andel i denne gruppe modtager førtidspension m.m.

For den del, der er i arbejde, viser inklusionsmåling-19, at den ugentlige arbejdstid er en til to timer kortere for gruppen med *mindre* fysisk handicap, og ni til ti timer kortere for gruppen med *større*

fysisk handicap, set i forhold til gruppen *uden* fysisk handicap. Her er der ikke nogen forskel på, om folk er over eller under 50 år. Inklusionsmåling-15 finder omtrent samme arbejdstid, dog er den ugentlige arbejdstid for gruppen med *større* fysisk handicap en smule længere end her. Arbejdstiden har dog været faldende over de foregående tre år, så det stemmer med dette resultat, at den ser ud, som den gør nu (Bengtsson, 2016).

Medborgerskab

FN's handicapkonvention nævner ikke ordet medborgerskab, men i konventionens artikel 3 står der som punkt c: "Fuld og effektiv deltagelse og inklusion i samfundslivet", og konventionen nævner desuden i en række af de specifikke artikler, at den skal sikre ret til og mulighed for deltagelse. Inklusionsmåling-19 måler deltagelse ved hjælp af en række forhold, der drejer sig om socialt liv, kulturliv og samfundsliv samt på området foreningsliv. Målingen har dermed udvalgt nogle centrale faktorer, som beskriver forskellige sider af deltagelse, og det bruger vi her som operationalisering af medborgerskab. SHILD-undersøgelserne belyser deltagelse i flere detaljer.

Inklusionsmåling-19 viser, at deltagelse på områderne socialt liv, kulturliv og samfundsliv hænger ret entydigt sammen med fysisk handicap. Det gælder for nære relationer som til familie og venner, at dem ser man mere, hvis man er *uden* fysisk handicap, end hvis man har *mindre* eller *større* fysisk handicap. En mulig forklaring er, at det sandsynligvis er mere besværligt at besøge venner og familie for den, der har et fysisk handicap, og især et *større* fysisk handicap, end for mennesker *uden* fysisk handicap.

Når vi kommer ud over de nære relationer, ser vi et mere broget billede. Ligesom vi har fundet tidligere, er der en klar negativ sammenhæng mellem handicap og deltagelse i en spontan aktivitet som kulturliv ude i byen, mens vi genfinder billedet med en svag sammenhæng, når det drejer sig om strukturerede og planlagte aktiviteter som deltagelse i foreninger, aftenskole og frivilligt arbejde. Nogle steder ser vi slet ingen sammenhæng.

Mennesker med fysisk handicap er oftere end andre medlem af en forening. Det gælder for begge grupper, men især for mennesker med *mindre* fysisk handicap. Det gælder endda også, når man ser bort fra medlemskab af handicaporganisationer. Og gruppen med *mindre* fysisk handicap deltager lige så ofte i foreningsarrangementer, som gruppen *uden* fysisk handicap gør. Derimod deltager gruppen med *større* fysisk handicap lidt mindre.

Det er bemærkelsesværdigt, at når det gælder tillidshverv i foreninger, finder Inklusionsmåling-19 en klar gradient, således at mennesker med fysisk handicap, og især med *større* fysisk handicap, i mindre grad end andre mennesker bliver valgt til disse tillidshverv. Det er svært at vide, om det bunder i, at mennesker med fysisk handicap er mindre tilbøjelige til at påtage sig det arbejde, der gerne ligger i et tillidshverv, eller om det bunder i, at medlemmerne er mindre tilbøjelige til at vælge dem. Den tilsvarende gradient er dog ikke nær så stærk i Inklusionsmåling-15 (Bengtsson, 2016).

1 Metode og datagrundlag

1.1 Inklusionsmåling

Danmark har været omfattet af FN's handicapkonvention siden 2009. I tråd med konventionen har dansk handicappolitik til hensigt at fremme levevilkår for mennesker med handicap samt deres muligheder for inklusion og samfundsdeltagelse, så de opnår de samme muligheder som mennesker uden handicap. Denne undersøgelse har til formål at give en status på denne udvikling på udvalgte parametre, herunder uddannelse, beskæftigelse og medborgerskab (dvs. deltagelse i socialt liv, kulturliv, samfundsliv og foreningsliv).

Inklusionsmåling-19 bygger på levevilkårsundersøgelsen SHILD (Survey of Health, Impairment, and Living Conditions in Denmark), som blev foretaget første gang i 2012 og gentaget i 2016. SHILD er en repræsentativ spørgeskemaundersøgelse, som omfatter ca. 30.000 mennesker mellem 16 og 64 år. Undersøgelsen har panelform, idet det er planlagt, at dataindsamlingen skal gentages hvert fjerde år blandt de samme respondenter. Den næste SHILD-bølge er således planlagt til gennemførelse i 2020. Med udgangspunkt i respondenternes egne oplevelser afdækker SHILD levevilkår blandt voksne (16-64-årige) mennesker med handicap, sammenholdt med mennesker uden handicap, ligesom det er muligt at følge udviklingen i levevilkår over tid.

De meget omfattende SHILD-undersøgelser gennemføres som nævnt hvert fjerde år, og resultaterne afrapporteres i VIVEs (tidligere SFIs) rapporter om levevilkår for mennesker med funktionsnedsættelse (Amilon m.fl., 2017; Damgaard m.fl., 2013). Derudover suppleres disse bølger imidlertid også med mindre omfattende undersøgelser (kaldet inklusionsmålinger), som gennemføres ind imellem de planlagte bølger af SHILD med et særligt fokus på mennesker med fysisk handicap.

Formålet med disse mellemliggende inklusionsmålinger er at supplere SHILD-bølgerne med opfølgende undersøgelser, hvor der gennem et begrænset antal spørgsmål bliver sat fokus på udvalgte tematikker. Den første af disse mellemliggende inklusionsmålinger blev gennemført i 2015 (Bengtsson, 2016). Nærværende udgivelse formidler resultaterne af den anden mellemliggende inklusionsmåling som blev gennemført i 2019. I Inklusionsmåling-19 sætter vi fokus på tre tematikker: uddannelse, beskæftigelse og medborgerskab.

1.2 Datagrundlag: SHILD-16 og Inklusionsmåling-19

Datagrundlaget for de mellemliggende inklusionsmålinger knytter sig tæt til SHILD-dataindsamlingen på den måde, at der i stikprøveudtrækket til Inklusionsmåling-19 anvendes et udvalg af respondenter, som har deltaget i og besvaret SHILD-16. Af økonomiske årsager bliver der anvendt en mindre stikprøve og fokuseret på en afgrænset målgruppe, nemlig mennesker med fysisk handicap. Formålet med undersøgelsen er således at opgøre status for inklusion af mennesker med fysisk handicap i samfundet ved at sammenligne mennesker med et fysisk handicap med mennesker uden et fysisk handicap samt at se på, hvorvidt der er sket en udvikling siden seneste måling. Stikprøven til Inklusionsmåling-19 består således af et strategisk udtræk baseret på respondenter fra SHILD-16. Følgende tre grupper er udtrukket, baseret på deres svar i SHILD-16:

1. *Intet fysisk handicap*: Respondenter, som i 2016 svarede nej til spørgsmålet "har du et længevarende helbredsproblem eller handicap?"

2. *Mindre fysisk handicap*: Respondenter, som i 2016 svarede ja til spørgsmålet "har du et længerevarende helbredsproblem eller handicap?" og ydermere angav, at der var tale om et "mindre helbredsproblem"
3. *Større fysisk handicap*: Respondenter, som i 2016 svarede ja til spørgsmålet "har du et længerevarende helbredsproblem eller handicap?" og ydermere angav, at der var tale om et "større helbredsproblem".

Der blev udtrukket cirka lige mange respondenter fra hver af de tre grupper, og undersøgelsen opnåede en pæn svarprocent. Tabel 1.1 viser stikprøvestørrelse og svarprocent for SHILD-16 og Inklusionsmåling-19. I alt deltog 1.978 i Inklusionsmåling-19 med en fuld besvarelse, hvilket giver en samlet svarprocent på 63,4. Dataindsamlingen blev gennemført i løbet af maj, juni, juli og august 2019.

Tabel 1.1 Beskrivelse af stikprøven i SHILD-16 og i Inklusionsmåling-19, herunder population, stikprøve og svarprocent.

	SHILD 2016	Inklusionsmåling 2019
Population, n	3.612.116	22.022
Stikprøve, n	38.000	3.121
Besvarelser (fulde og delvise), n	22.771	2.006
Fulde besvarelser, n	20.451	1.978
Svarprocent (fulde besvarelser) i alt, pct.	53,8	63,4

Anm.: Populationen for Inklusionsmåling-19 er baseret på respondenter i SHILD-16. Årsagen til, at størrelsen på populationen for Inklusionsmåling-19 ikke er eksakt lig antallet af fulde besvarelser i SHILD-16 ($22.022 \neq 22.771$) er blandt andet, at en andel af respondenterne er udgået af population (døde eller udvandret) mellem 2016 og 2019, samt at en andel af respondenterne ikke har besvaret de to spørgsmål angående selvrapporteret handicap, som udtrækket til Inklusionsmåling-19 er baseret på (se også Bilag 1 for en nærmere beskrivelse af opregningsmetoden for Inklusionsmåling-19.). Se mere om udvalg og opregningsmetode i Bilag 1.

Kilde: SHILD-16 samt VIVEs egne beregninger for Inklusionsmåling-19.

Det kan forventes, at Inklusionsmåling-19 ikke er repræsentativ for den underliggende befolkning af flere grunde. For det første indgår kun mennesker, der har svaret i begge undersøgelser (SHILD-2016 og Inklusionsmåling-19) i målingen imens SHILD-16 baserer sig på både "gængere" og "nye" respondenter, hvor de nye respondenter så vidt muligt bliver udvalgt for at sikre undersøgelsens repræsentativitet. Da vi fra tidligere undersøgelser ved, at mennesker, der deltager i spørgeskemaundersøgelser, ofte har højere socioøkonomisk status end mennesker, der ikke deltager, kan dette forventes at medføre, at respondenterne i Inklusionsmåling-19 er en stærkere positivt selekteret gruppe end respondenterne i SHILD-16. Derudover varierede svarprocenten i Inklusionsmåling-19 på tværs af grupperne med hhv. *mindre*, *større* og *intet* fysisk handicap, hvilket kan medføre, at selektionen varierer på tværs af grupperne. Endelig er der, på trods af den relativt høje svarprocent, mennesker, for hvem det er vanskeligt at opnå repræsentation i en spørgeskemaundersøgelse som SHILD, og tilsvarende i denne Inklusionsmåling. Det gælder eksempelvis mennesker, som både har fysiske handicap og svære kognitive funktionsnedsættelser. I fortolkningen af undersøgelsens resultater er det derfor vigtigt at tage højde for, at undersøgelsen ikke repræsenterer de potentielt mest udsatte grupper blandt mennesker med et fysisk handicap.

Grundet den selektion, som kan forventes at påvirke repræsentativiteten i Inklusionsmåling-19, har vi anvendt vægte for at opnå en bedre repræsentativitet i forhold til den bagvedliggende population. Da Inklusionsmåling-19 er baseret på et udtræk fra SHILD-16 er det imidlertid ikke muligt at vægte op imod populationen i 2019¹. De fleste resultater i denne rapport præsenteres derfor både med og uden vægte (se Bilag 3). Bilag 1 beskriver vægtningsmetoden i nærmere detaljer. Grundet forskellene i

¹ Bemærk, at for SHILD-16 udgør den bagvedliggende population alle 16-64-årige i den danske befolkning. For Inklusionsmåling-19 udgør den bagvedliggende population respondenter fra SHILD-16. Bilag 1 beskriver opregningsmetoden i nærmere detaljer.

indsamlingsmetode mellem SHILD-16 og Inklusionsmåling-19, og de metodemæssige udfordringer de medfører, skal man være forsigtig med den direkte sammenligning mellem de to undersøgelser.

1.3 Det relationelle handicapbegreb

Ifølge Amilon m.fl. (2017) er "handicap" ikke et entydigt begreb. Definitionen afhænger tværtimod af begrebets anvendelsesformål. I definitioner af handicap skelner man således ofte mellem et *socialt*, et *medicinsk* og et *relationelt* handicapbegreb (s. 14):

I det medicinske handicapbegreb er fokus på individets funktionsnedsættelse. Det medicinske handicapbegreb forudsætter således en tydelig medicinsk diagnose, før et handicap kan konstateres (Oliver, 1990). Et handicap knyttes på den måde til forhold hos individet. Dette medicinske perspektiv betyder også, at det er individet, man søger at ændre gennem behandling, snarere end at man søger at tilpasse forhold i samfundet til individets behov (Amilon m.fl. 2017, s. 14).

Det sociale handicapbegreb derimod er udviklet i modspil til det medicinske handicapbegreb (Bengtsson & Stigaard, 2011). Her ledes fokus væk fra individets funktionsnedsættelse. Fra et socialt perspektiv er det således samfundet, der ikke er indrettet tilgængeligt. Det er derfor også samfundet, der skal ændres og tilpasses individets behov (Amilon m.fl., 2017, s. 14).

I tillæg hertil kommer det relationelle handicapbegreb, som vel nok er den mest anvendte officielle definition af handicap, idet det relationelle handicapbegreb eksempelvis danner udgangspunkt for den operationalisering, som anvendes af WHO og i FN's handicapdefinition (De Forenede Nationer, 2008). Det relationelle handicapbegreb placerer sig imellem det medicinske og det sociale (Amilon m.fl., 14): "I et relationelt perspektiv forstås "handicap" som en dynamisk størrelse med vægt på relationen mellem individ og omgivelser. Her skelnes der mellem *handicap* og *funktionsnedsættelse*, hvor funktionsnedsættelse er det objektivt konstaterbare ved individet, fx nedsat syn. Handicap er i denne forbindelse en følgevirkning af samspillet mellem individet med en funktionsnedsættelse og et samfund, der ikke er indrettet til at modsvare den enkeltes behov og krav" (Det Centrale Handicapråd, 2002; Bengtsson & Stigaard, 2011).

Inklusionsmåling-19 bygger ligesom de foregående SHILD-undersøgelser på en relationel handicapforståelse, idet vi operationaliserer fysisk handicap som et "selvvurderet længerevarende helbredsproblem eller handicap".

1.3.1 Selvrapporteret handicap

Hvordan en undersøgelse måler handicap er afgørende for, hvor store grupper undersøgelsen af-dækker (hhv. *uden* et handicap, med et *mindre* handicap og med et *større* handicap). I denne rapport vælger vi, helt i tråd med de øvrige SHILD-udgivelser (Amilon m.fl., 2017; Damgaard m.fl., 2013), at anvende et subjektivt handicapmål baseret på selvrapport. I Inklusionsmåling-19 fokuserer vi dog udelukkende på inklusion blandt mennesker med et fysisk handicap, hvorimod SHILD-udgivelserne ligeledes undersøger levevilkår blandt mennesker med en psykisk lidelse. Respondenterne svarer på spørgsmålet, "har du et længerevarende helbredsproblem eller handicap?" og grupperes efter deres egen selvopfattelse.

Oversigten i Tabel 1.2 viser fordelingen (uvægtet og vægtet op imod befolkningen) mellem undersøgelsens tre grupper: *intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap og *større* fysisk handicap, i henholdsvis SHILD-16 og Inklusionsmåling-19. Tabellens vægtede fordelinger viser, at mennesker med et fysisk handicap udgør en relativt stor gruppe af den danske voksne befolkning, idet op imod

en fjerdedel angiver et *mindre* (18,1 %) eller et *større* (8,7 %) fysisk handicap eller helbredsproblem. Denne fordeling er i tråd med tidligere undersøgelser, som ligeledes har anvendt det selvrapporterede relationelle handicap mål (se eksempelvis Amilon m.fl., 2017).

Tabel 1.2 Vægtet og uvægtet fordeling på de tre grupper (*intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap, *større* fysisk handicap) i SHILD-16 og Inklusionsmåling-19.

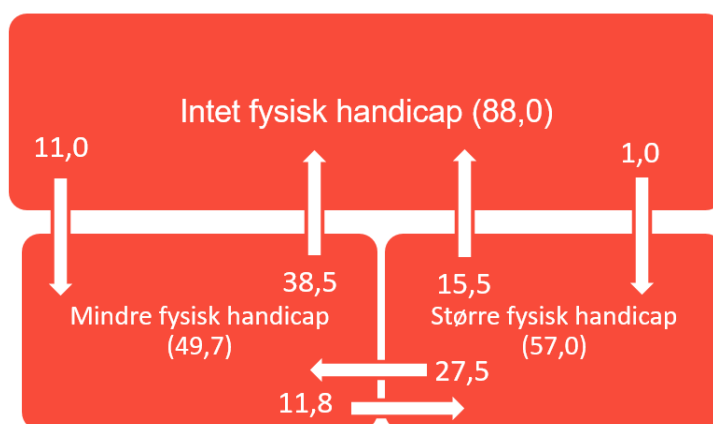
Handicapgrupper	SHILD-16	SHILD-16	Inklusionsmåling-19	Inklusionsmåling-19
	Uvægtet, n (pct.)	Vægtet pct.	Uvægtet, n (pct.)	Vægtet pct.
Intet fysisk handicap	14.814 (73,0)	72,9	783 (39,6)	73,2
Mindre fysisk handicap	3.693 (18,2)	17,2	621 (31,4)	18,1
Større fysisk handicap	1.776 (8,8)	9,9	574 (29,0)	8,7

Anm.: Stikprøven for SHILD-16 er vægtet op imod populationen, bestående af den danske befolkning i alderen 16-64 år. Stikprøven for Inklusionsmåling-19 er derimod vægtet op imod den population, som deltog i SHILD-16. Fra SHILD-16 besvarelserne anvender vi i denne sammenlignende undersøgelse et udvalg bestående af respondenter (n = 20.283), som har afgivet et fuldt svar på de to spørgsmål angående selvrapporteret handicap, som er anvendt til at danne udtrækket til Inklusionsmåling-19. Fra Inklusionsmåling-19 anvender vi ligeledes fulde besvarelser (n = 1.978).

Kilde: SHILD-16 samt VIVEs egne beregninger for Inklusionsmåling-19.

En nærmere undersøgelse, hvor vi sammenholder den individuelle respondents svar fra 2016 med svarene fra 2019, viser desuden, at det relationelle handicap mål er dynamisk i den forstand, at nogle respondenter skifter svar på spørgsmålet om selvrapporteret handicap fra den ene måling til den næste. Figur 1.1 illustrerer denne udvikling grafisk ved at vise, hvor mange procent der bevæger sig fra én gruppe til en anden over den treårige periode. Resultaterne er ganske interessante, idet de illustrerer, at selvrapporteret handicap udvikler sig over tid – og tilmed ikke kun i én retning. Selvom man over tid kunne forvente en generel bevægelse i retning af, at flere og flere naturligt får en funktionsnedsættelse med alderen, så finder vi i denne undersøgelse, at en betydelig gruppe af de, som havde et fysisk handicap i 2016, ikke længere angiver noget handicap eller helbredsproblem i 2019. Således finder vi eksempelvis, at en ganske stor andel (38,6 %) af gruppen, som angav et *mindre* fysisk handicap i 2016, i 2019 angiver at tilhøre gruppen uden et fysisk handicap. En sådan udvikling kan tænkes at skyldes flere faktorer. Dels kan man forestille sig, at ændringen afspejler en bedring af respondentens helbredstilstand over tid. Dels kan man, i henhold til det relationelle handicapbegreb, forestille sig, at ændringen kan tilskrives, at der i omgivelserne er foretaget tilpasninger, som medfører, at en given funktionsnedsættelse ikke længere opfattes som et handicap af individet selv (se fx Amilon m.fl., 2017, s. 14). Vi finder dog også blandt den samme gruppe (respondenter, som angiver et *mindre* fysisk handicap i 2016) en andel, for hvem bevægelsen går i den modsatte retning, idet omkring hver tiende (11,8 %), som havde et *mindre* fysisk handicap i 2016, angiver at have et *større* fysisk handicap eller helbredsproblem i 2019. På samme vis, kan vi ikke vide med sikkerhed, om denne udvikling er et udtryk for en forværring af personens helbredstilstand eller for manglende tilpasninger i det omgivende samfund.

Figur 1.1 Fordeling over procentvise ændringer i selvrapporteret fysisk handicap mellem bølger fra SHILD-16 til Inklusionsmåling-19, opgjort for respondenter, som har besvaret begge undersøgelser (uvægtede fordelinger).

Anm.: n = 1.977, idet én respondent har svaret "ved ikke" til spørgsmålet om selvrapporteret handicap i 2019. Pile med tal angiver procent, som skifter svar og dermed tilhørsforhold fra én gruppe til en anden fra målingen i 2016 til målingen i 2019. Tal i parentes angiver procent af gruppen, som bevarer deres svar på tværs af bølgerne.

Note: Fordelingen er ligeledes angivet i bilagstabel 2.1.

Når vi afrapporterer resultater for de tre grupper (*intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap og *større* fysisk handicap), anvender vi til opdelingen dét svar, som respondenterne gav i 2016. Dette gør vi dels for at være konsistente med den afrapportering, som blev publiceret på baggrund af den forrige Inklusionsmåling i 2015 (Bengtsson, 2016), og dels for at være konsistente i forhold til dataindsamlingsmetoden (og opregningsmetoden), hvor respondenterne blev udtrukket netop på baggrund af deres selvrapporterede handicap i 2016 (se Bilag 1 om opregningsmetode). Idet vi dog kan konkludere, at det selvrapporterede handicapmål er dynamisk, har vi ligeledes testet, hvorvidt de forskelle, som vi finder mellem grupperne, er robuste, såfremt vi i stedet anvender dét svar, som respondenterne afgav i 2019 (resultaterne er afrapporteret i Bilag 3). Resultaterne af denne sammenligning viser, at der er små forskelle i procentfordelingen, afhængigt af hvilken opdeling vi anvender. Dog er de overordnede resultater for henholdsvis uddannelse, beskæftigelse og medborgerskab robuste for ændringer i opdelingsmetoden og ligeledes for, om der anvendes vægte eller ej (se resultaterne i Bilag 3).

1.4 Test af forskelle

Hovedformålet med undersøgelsen er at sammenligne status for uddannelse, beskæftigelse og medborgerskab mellem grupperne med hhv. *intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap og *større* fysisk handicap. Derudover undersøger vi udviklingen over tid (fra SHILD-16 til Inklusionsmåling-19) for de tre grupper.

I rapporten afrapporterer vi resultaterne af de beskrivende analyser i tabeller og figurer. Når tallene i rapporten opdeles på de tre grupper, tester vi desuden hver af de to grupper med et fysisk handicap (hhv. *mindre* og *større*) op mod gruppen uden et fysisk handicap. Vi tester gruppernes procentfordelinger mod hinanden med Chi²-test og gruppernes gennemsnit op imod hinanden med t-test. De statistiske test anvender vi for at undersøge, hvorvidt forskelle imellem grupperne skyldes den statistiske usikkerhed, der er forbundet med, at vi arbejder med en stikprøve, frem for den fulde population, eller om vi kan konkludere, at forskellene er statistisk signifikante.

Når vi opgør og sammenligner resultaterne over tid – dvs. mellem SHILD-16 og Inklusionsmåling-19 – anvender vi ligeledes hhv. Chi²-test og t-test til at undersøge om hhv. forskelle i fordelingerne og forskelle i gennemsnit mellem 2016 og 2019 er statistisk signifikante². Rent metodemæssigt behandler vi de to dataset som to tværsnit, selv om samtlige respondenter i Inklusionsmåling-19 også indgår i SHILD-16 (men ikke omvendt). I disse analyser begrænser vi udvalget til respondenter i alderen 19 til 64 år³ i det givne undersøgelsesår for at sikre, at eventuelle forskelle ikke blot er et resultat af, at respondenterne i mellemtiden er blevet tre år ældre.

Vi anvender ved begge typer af sammenligninger et 95 % sikkerhedsniveau (dvs. et signifikansniveau på 0,05). Et statistisk signifikant resultat betyder dermed, at de fundne forskelle med mindst 95 % sandsynlighed ikke skyldes tilfældigheder.

² Chi²-testen og t-testen er begge baseret på en antagelse om, at der er uafhængighed mellem de to testede stikprøver. Idet stikprøven til Inklusionsmåling-19 udgør et udtræk af respondenterne i SHILD-16 (dvs. et udtræk af et udtræk), er der imidlertid et overlap imellem deltagerne i de to undersøgelser. Konsekvensen af overlappet er, at vi risikerer at undervurdere sandsynligheden for, at der er en statistisk signifikant forskel mellem år 2016 og år 2019, dvs. testresultatet giver et konservativt estimat for statistisk signifikans. Der findes dog, til vores kendskab, ikke en alternativ test, som kan tage højde for det delvise overlap mellem de to stikprøver.

³ Enkelte respondenter var 18 år, idet de havde fødselsdag efter interviewdatoen.

2 Målgruppens karakteristika

De følgende resultater giver en karakteristik af de tre grupper, som inklusionsmålingen følger i 2019, dvs. mennesker uden et fysisk handicap, mennesker med et *mindre* fysisk handicap og mennesker med et *større* fysisk handicap. Vi viser den vægtede fordeling for følgende karakteristika: fysisk handicap, køn og alder.

2.1 Handicap, køn og alder

Tabel 2.1 viser størrelsen på de grupper, som inklusionsmålingen følger i 2019. Den første gruppe består af mennesker, som ikke har et fysisk handicap eller et længerevarende helbredsproblem (målt i 2016). Denne gruppe udgør den relativt største del af befolkningen (73,2 %). Den anden og næststørste gruppe består af mennesker, som har et *mindre* fysisk handicap eller helbredsproblem (18,1 %). Den tredje og mindste gruppe består af mennesker, som har et *større* fysisk handicap eller helbredsproblem (8,7 %).

Tabel 2.1 Vægtet fordeling på de tre grupper (*intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap og *større* fysisk handicap) og estimeret antal i befolkningen (2016).

Handicapgrupper udtrukket på baggrund af SHILD-16	Vægtet antal, n Inklusionsmåling-19	Vægtet andel, pct. Inklusionsmåling-19	Estimeret antal i befolkningen 2016
Intet fysisk handicap	16.124	73,2	2.644.069
Mindre fysisk handicap	3.975	18,1	653.793
Større fysisk handicap	1.923	8,7	314.254
Total	22.022	100,0	3.612.116

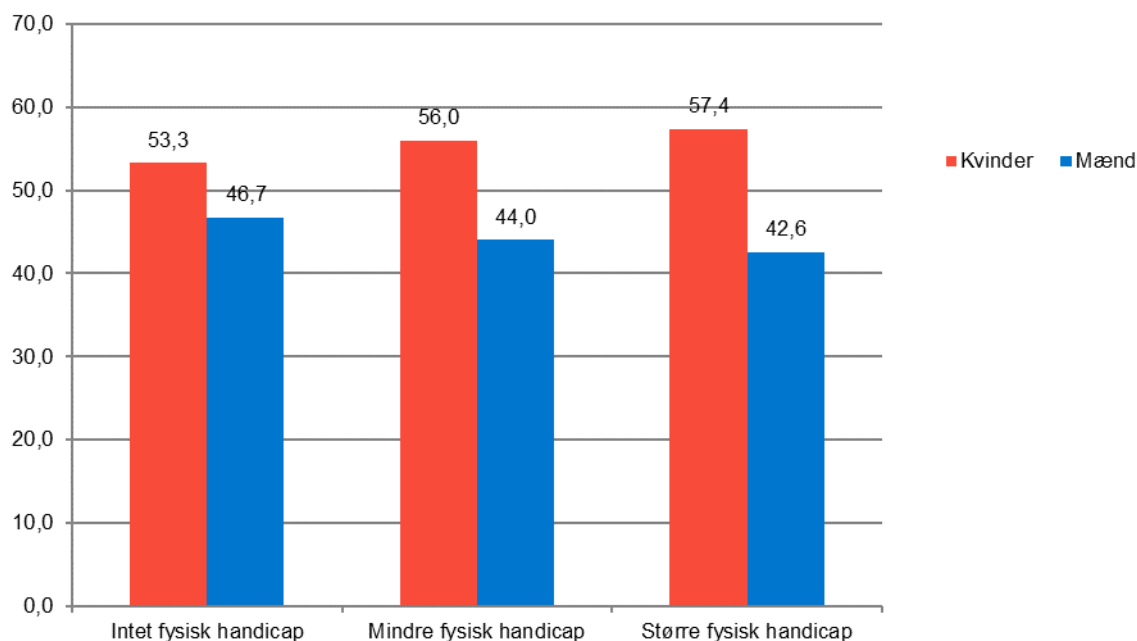
Anm.: n = 1.978. Estimeret antal i befolkningen er beregnet ud fra gruppernes vægtede andel af totalbefolkningen i alderen 16-64 år i 2016 (dvs. i alt 3.612.116 mennesker). Der er estimeret i forhold til 2016, fordi vægtningen er foretaget med baggrund i de svar (selvrapporteret handicap), som respondenterne afgav i SHILD-16.

Kilde: VIVEs egne beregninger baseret på Inklusionsmåling-19.

Selvom der er tilstræbt en lige repræsentation af kvinder og mænd i undersøgelsen, er der i Inklusionsmåling-19 opnået interview med flest kvinder. Denne skævhed er dog forventelig, idet der i SHILD-16, som stikprøven er udtrukket fra, blev opnået en højere svarprocent blandt kvinder end blandt mænd. I den vægtede fordeling udgør kvinderne således mere end halvdelen (54,1 %).

Figur 2.1 viser kønsfordelingen inden for de tre grupper med henholdsvis *intet*, *mindre* og *større* fysisk handicap. Denne sammenligning af kønsfordelingen grupperne imellem viser, at andelen af kvinder er en anelse større blandt grupperne med *mindre* og *større* fysisk handicap (hhv. 56,0 og 57,4 %) end i gruppen uden et fysisk handicap (53,3 %). Dette er i tråd med tidligere undersøgelser, som har vist, at kvinder i højere grad end mænd selvrapporterer funktionsnedsættelser og helbredsproblemer (Damgaard m.fl., 2013, s. 16). En Chi²-test af forskellen på de vægtede fordelinger viser imidlertid, at denne kønsforskel mellem grupperne ikke er signifikant.

Figur 2.1 Vægtet kønsfordeling, særskilt for de tre grupper (*intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap, *større* fysisk handicap), procent.

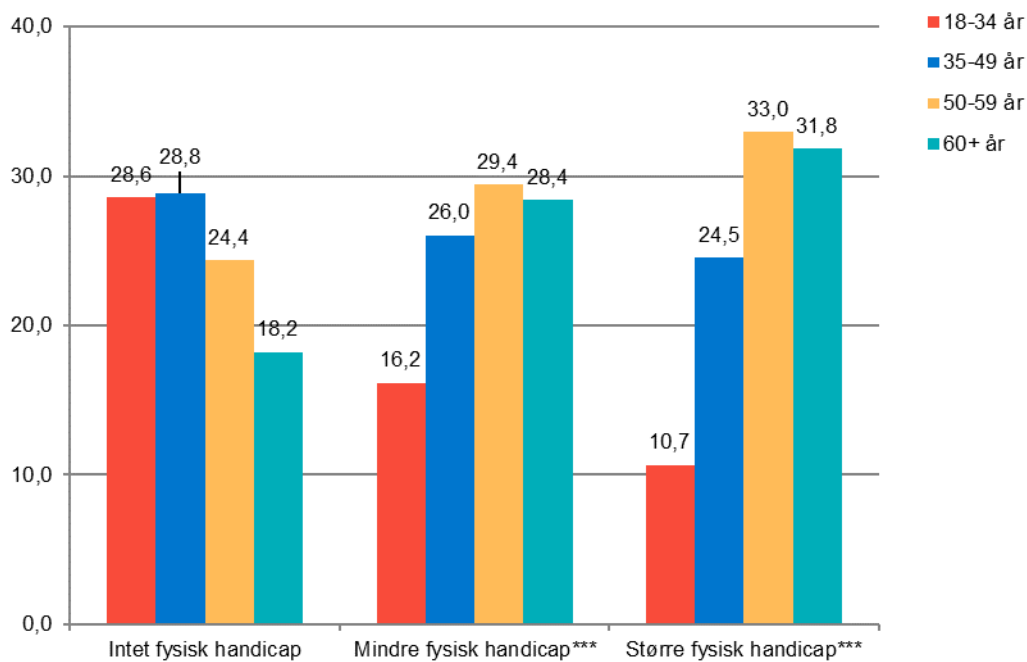
Anm.: n = 1.978; Chi²-test, hvor de vægtede kønsfordelinger mellem handicapgrupperne testes op imod hinanden, viser ingen signifikante forskelle i kønsfordelingen mellem grupperne.

Kilde: VIVEs egne beregninger baseret på Inklusionsmåling-19.

Figur 2.2 viser aldersfordelingen for hver af de tre grupper. Hvor fysiske funktionsnedsættelser og helbredsproblemer for nogle mennesker er medfødte, er det også almindeligt, at fysiske helbredsproblemer opstår med alderen. Det er derfor naturligt, at gruppen uden et fysisk handicap som helhed er yngre end gruppen med et *mindre* fysisk handicap, alt imens de ældre naturligt udgør en større andel i gruppen med et *større* fysisk handicap. Hvor de 60+-årige eksempelvis udgør næsten en tredjedel af gruppen med et *større* fysisk handicap (31,8 %), udgør denne aldersgruppe mindre end en femtedel af gruppen uden et fysisk handicap (18,2 %).

Netop fordi fysisk handicap og alder er så tæt relateret, vælger vi i de følgende analyser at se på forskelle mellem handicapgrupperne *inden for* udvalgte aldersgrupper, således at de forskelle, vi finder på eksempelvis uddannelses- og beskæftigelsesområdet, ikke blot kan tilskrives forskelle i aldersfordelingen imellem grupperne.

Figur 2.2 Vægtet aldersfordeling, særskilt for de tre grupper (*intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap, *større* fysisk handicap), procent.

Anm.: n = 1.978. Stjerner (*, **, ***) markerer, når Chi²-testen viser, at den vægtede fordeling er signifikant forskellig henholdsvis mellem gruppen med et *mindre* fysisk handicap og gruppen uden et fysisk handicap, eller mellem gruppen med et *større* fysisk handicap og gruppen uden et fysisk handicap. Chi²-testen viser, at aldersfordelingen er signifikant forskellig mellem gruppen uden et fysisk handicap og gruppen med et *mindre* fysisk handicap (p<0,001) og mellem gruppen uden et fysisk handicap og gruppen med et *større* fysisk handicap (p<0,001).

Kilde: VIVEs egne beregninger baseret på Inklusionsmåling-19.

3 Uddannelse

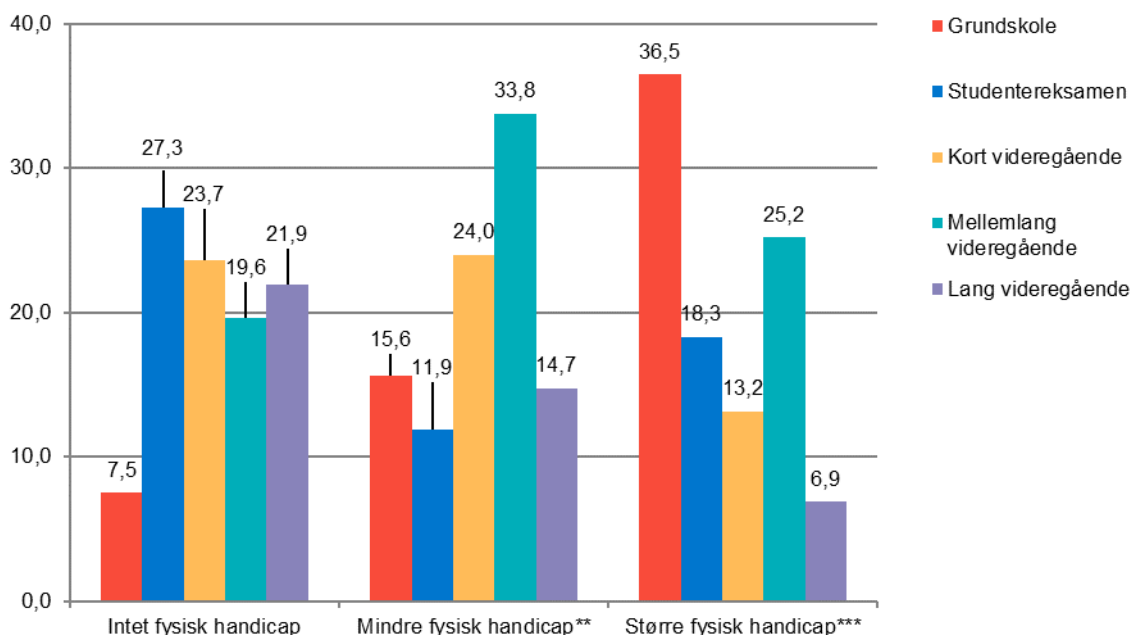
Uddannelse blandt mennesker med fysisk handicap er det første tema, som er i fokus Inklusionsmåling-19. I det følgende beskrives resultaterne for henholdsvis forskellene i uddannelsesniveau imellem undersøgelsens tre grupper (intet fysisk handicap, mindre fysisk handicap, større fysisk handicap) og udviklingen siden sidste måling (SHILD-16).

Idet vi fandt betydelige forskelle i aldersfordelingen imellem de tre grupper (se Figur 2.2), ser vi i dette kapitel på uddannelsesforskelle inden for udvalgte aldersgrupper. Vi vælger at fokusere på de to yngste aldersgrupper, bestående af de 18-34-årige og de 35-49-årige. Vi fokuserer på disse grupper, fordi langt de fleste mennesker kan forventes at have færdiggjort deres uddannelse inden for disse aldersspænd. Inden for gruppen af de 18-34-årige ser vi især nærmere på de lavere uddannelsesstrin (fx grundskole). Inden for gruppen af de 35-49-årige ser vi især nærmere på de højere uddannelsesstrin (fx videregående uddannelse).

3.1 Forskelle mellem grupperne

Figur 3.1 viser, hvordan de 18-34-årige fordeler sig efter højest fuldførte uddannelse for hver af de tre grupper hhv. *intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap og *større* fysisk handicap. Resultaterne viser tydeligt en forskel i uddannelsesniveaut mellem de tre grupper. Den største forskel finder vi forventeligt mellem gruppen med et *større* fysisk handicap og gruppen uden et fysisk handicap. Andelen, der i denne aldersgruppe blot har grundskolen som deres højest fuldførte uddannelse, er således markant større blandt mennesker med et *større* fysisk handicap, hvor flere end hver tredje (36,5 %) tilhører denne uddannelseskategori, end blandt mennesker uden et fysisk handicap, hvor dette gælder for færre end hver tiende (7,5 %). Selvom forskellene på grupperne ikke er helt så markante, når man sammenligner gruppen med et *mindre* fysisk handicap med gruppen uden et fysisk handicap, så er der ligeledes signifikante forskelle i uddannelsesniveaut mellem disse grupper.

Figur 3.1 Vægtet fordeling på kategorier af højest fuldførte uddannelse blandt 18-34-årige, særskilt for de tre grupper (*intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap, *større* fysisk handicap), procent.

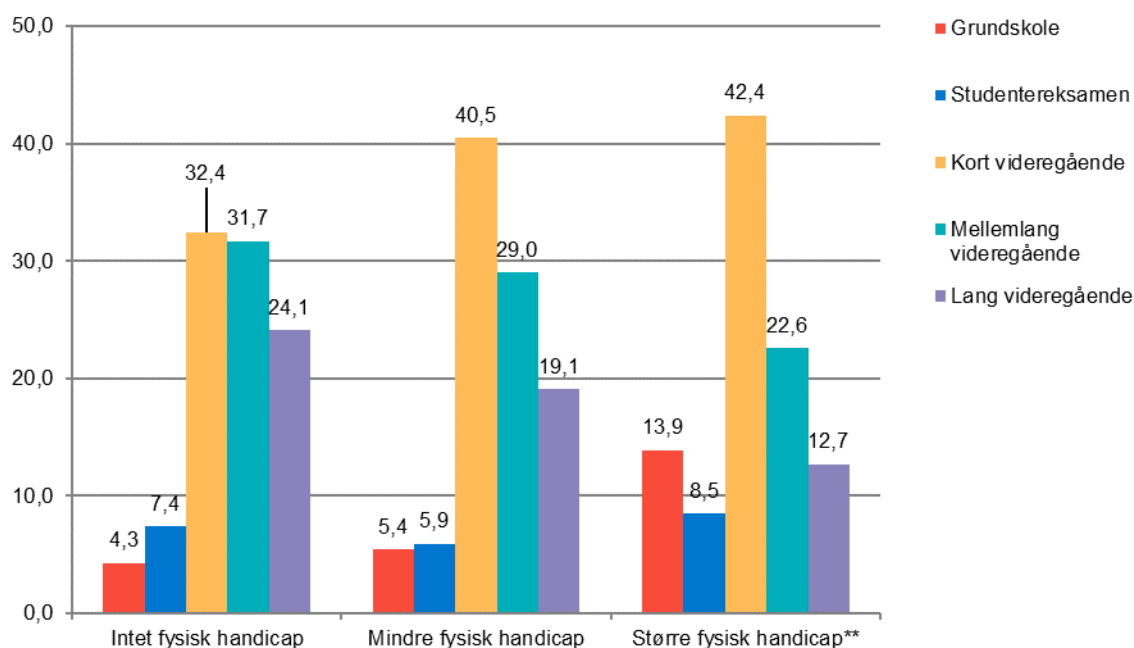
Anm.: 18-34-årige (n = 292). På grund af diskretionsreglen om minimum fem observationer pr. celle er enkelte uddannelseskategorier slået sammen. Kategorien "grundskole" dækker således over følgende underkategorier: 7., 8., 9., eller 10. klasse, samt mellemskole, realeksamen og præliminæreksamen. Kategorien "kort videregående" dækker både over faglærte og mennesker med en kort videregående uddannelse på under tre år. Stjerner (*, **, ***) markerer, når Chi²-testen viser, at den vægtede fordeling er signifikant forskellig henholdsvis mellem gruppen med et *mindre* fysisk handicap og gruppen uden et fysisk handicap, eller mellem gruppen med et *større* fysisk handicap og gruppen uden et fysisk handicap. Chi²-test, hvor de vægtede uddannelsesfordelinger mellem handicapgrupperne testes op imod hinanden, viser, at fordelingen er signifikant forskellig mellem gruppen uden et fysisk handicap og gruppen med et *mindre* fysisk handicap (p<0,01) og mellem gruppen uden et fysisk handicap og gruppen med et *større* fysisk handicap (p<0,001). Ved multinominal logistisk regressionsanalyse med kontrol for alder har vi desuden testet, at disse forskelle mellem grupperne ikke alene kan tilskrives alder (resultater ikke afrapporteret).

Kilde: VIVEs egne beregninger baseret på Inklusionsmåling-19.

Figur 3.2 viser, hvordan de 35-49-årige fordeler sig efter højest fuldførte uddannelse for hver af de tre grupper (*intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap og *større* fysisk handicap). Resultaterne viser ligeledes for denne aldersgruppe en tydelig forskel i uddannelsesniveaut mellem gruppen uden et fysisk handicap og gruppen med et *større* fysisk handicap. Inden for denne aldersgruppe ser vi nærmere på den anden ende af uddannelsesfordelingen (videregående uddannelse). Hvor flere end halvdelen (55,8 %) i gruppen uden et fysisk handicap har gennemført enten en mellemlang eller en lang videregående uddannelse, så gælder dette blot for omkring hver tredje (35,3 %) i gruppen med et *større* fysisk handicap. Forskellen i uddannelsesfordelingen er derimod ikke signifikant, når man sammenligner gruppen uden et fysisk handicap og gruppen med et *mindre* fysisk handicap.

Bilagstabel 3.2i Bilag 3 viser resultater svarende til Figur 3.1 og Figur 3.2 hhv. med og uden vægte, samt når vi tager udgangspunkt i selvrapporteret fysisk handicap i hhv. 2016 og 2019. Det overordnede hovedresultat fra denne analyse er, at resultaterne er robuste for ændringer i opdelingsmetode, og om der anvendes vægte eller ej, idet alle resultater viser, at uddannelsesniveaut er højest i gruppen uden et fysisk handicap, lavere i gruppen med et *mindre* fysisk handicap og lavest i gruppen med *større* fysisk handicap.

Figur 3.2 Vægtet fordeling på kategorier af højest fuldførte uddannelse blandt 35-49-årige, særskilt for de tre grupper (*intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap, *større* fysisk handicap), procent.

Anm.: 35-49-årige (n = 492). På grund af diskretionsreglen om minimum fem observationer pr. celle er enkelte uddannelseskategorier slået sammen. Kategorien "grundskole" dækker således over følgende underkategorier: 7., 8., 9., eller 10. klasse, samt mellemskole, realeksamen og præliminæreksamen. Kategorien "kort videregående" dækker både over faglærte og mennesker med en kort videregående uddannelse på under tre år. Stjerner (*, **, ***) markerer, når Chi²-testen viser, at den vægtede fordeling er signifikant forskellig henholdsvis mellem gruppen med et *mindre* fysisk handicap og gruppen uden et fysisk handicap, eller mellem gruppen med et *større* fysisk handicap og gruppen uden et fysisk handicap. Chi²-test, hvor de vægtede uddannelsesfordelinger mellem handicapgrupperne testes op imod hinanden, viser, at fordelingen er signifikant forskellig mellem gruppen uden et fysisk handicap og gruppen med et *større* fysisk handicap (p<0,01). Ved multinomial logistisk regressionsanalyse med kontrol for alder, har vi desuden testet, at denne forskel mellem grupperne ikke alene kan tilskrives alder (resultater ikke afrapporteret).

Kilde: VIVEs egne beregninger baseret på Inklusionsmåling-19.

3.2 Forskelle over tid (2016-2019)

I dette afsnit viser vi udvalgte resultater for udviklingen i uddannelsesniveaet over tid, baseret på de to undersøgelser SHILD-16 og Inklusionsmåling-19. Som nævnt skal man være forsigtig med den direkte sammenligning mellem SHILD-16 og Inklusionsmåling-19 grundet forskelle i dataindsamlingsmetode på tværs af de to undersøgelser. Formålet med denne analyse er derfor primært at pege på, hvilke forhold det er værd at have særligt fokus på ved den forestående SHILD-2020.

Figur 3.3 indikerer, at der over de tre år generelt er sket en positiv udvikling i uddannelsesniveaet i befolkningen i den yngre aldersgruppe bestående af 18-34-årige. Blandt gruppen uden et fysisk handicap ser vi således fra 2016 til 2019 et markant signifikant fald i andelen af 18-34-årige, der alene har grundskolen som højest fuldførte uddannelse (fra 14,4 % til 7,5 %). I grupperne med et *mindre* eller *større* fysisk handicap observerer vi samme overordnede tendens, men resultaterne viser dog et noget mindre fald, som tilmed ikke er statistisk signifikant (fra 18,7 % til 15,6 % i gruppen med et *mindre* fysisk handicap og fra 37,6 % til 36,5 % i gruppen med et *større* fysisk handicap).

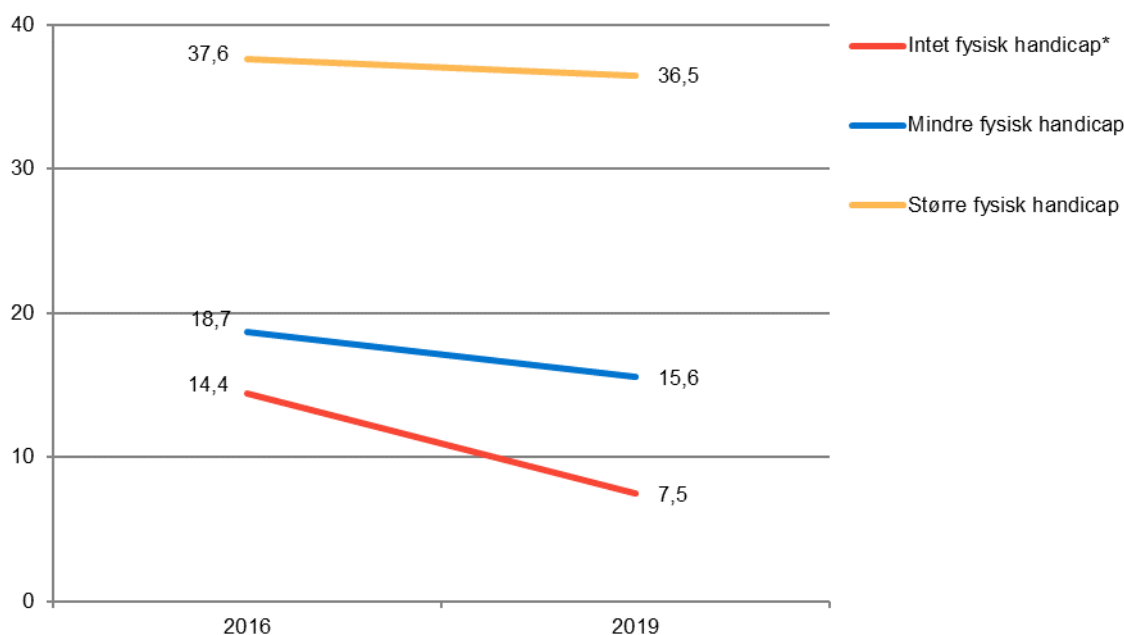
Bilagstabel 3.6 i Bilag 3 viser de tilsvarende resultater hhv. med og uden vægte, samt når vi tager udgangspunkt i selvrapporteret fysisk handicap i hhv. 2016 og 2019. Det overordnede hovedresultat fra denne analyse er, at andelen med grundskolen som højeste fuldførte uddannelse er faldet blandt

mennesker uden et fysisk handicap, men ikke for de to handicapgrupper. Resultaterne er derfor robuste for ændringer i opdelingsmetoden og for, om der anvendes vægte eller ej.

En statistisk test af forskellen i udviklingen mellem gruppen med et *større* fysisk handicap og udviklingen i gruppen uden et handicap (på baggrund af tallene i Figur 3.3) viser imidlertid, at denne forskel ikke er signifikant forskellig fra nul. Testen udføres via en simpel (lineær) tilnærmelse til *differences in differences*. Her sammenlignes den gennemsnitlige udvikling over tid i outcome-variablen (her andelen med grundskole som højest fuldførte uddannelse) i én gruppe (her mennesker med *større* fysisk handicap) med den gennemsnitlige udvikling over tid i en sammenligningsgruppe (her mennesker uden et fysisk handicap).

Selvom det er vanskeligt at drage konklusioner, indikerer resultaterne, at den fremgang i uddannelsesniveaue, som over årene har fundet sted i befolkningen uden et fysisk handicap, ikke på samme måde er slået igennem i grupperne med et fysisk handicap. Der er derfor en tendens til voksende forskelle mellem grupperne.

Figur 3.3 Udvikling fra 2016 til 2019 i andelen blandt 18-34-årige, der alene har grundskolen som højest fuldførte uddannelse, særskilt for de tre grupper (*intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap, *større* fysisk handicap), vægtet procent.

Anm.: Vægtede andele. Udvalget omfatter 18-34-årige i det pågældende survey-år, n = 4.789 i SHILD-16 og n = 292 i Inklusionsmåling-19. Kategorien "grundskole" dækker over følgende underkategorier: 7., 8., 9., eller 10. klasse, samt mellemskole, realeksamen og præliminæreksamen. Stjerner (*, **, ***) markerer, når Chi²-testen viser, at den vægtede fordeling er signifikant forskellig imellem de to undersøgelsesår, inden for hver af de tre grupper (*intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap, *større* fysisk handicap). Chi²-test, hvor resultatet for 2019 testes op imod resultatet for 2016 inden for hver af de tre grupper, viser, at andelen er signifikant forskellig mellem årene for gruppen uden et fysisk handicap (p < 0.05). En logistisk regression med kontrol for alder viser desuden, at resultatets signifikans er robust ved kontrol for alder, om end de substantielle forskelle imellem årene nedjusteres en smule, når der kontrolleres for alder.

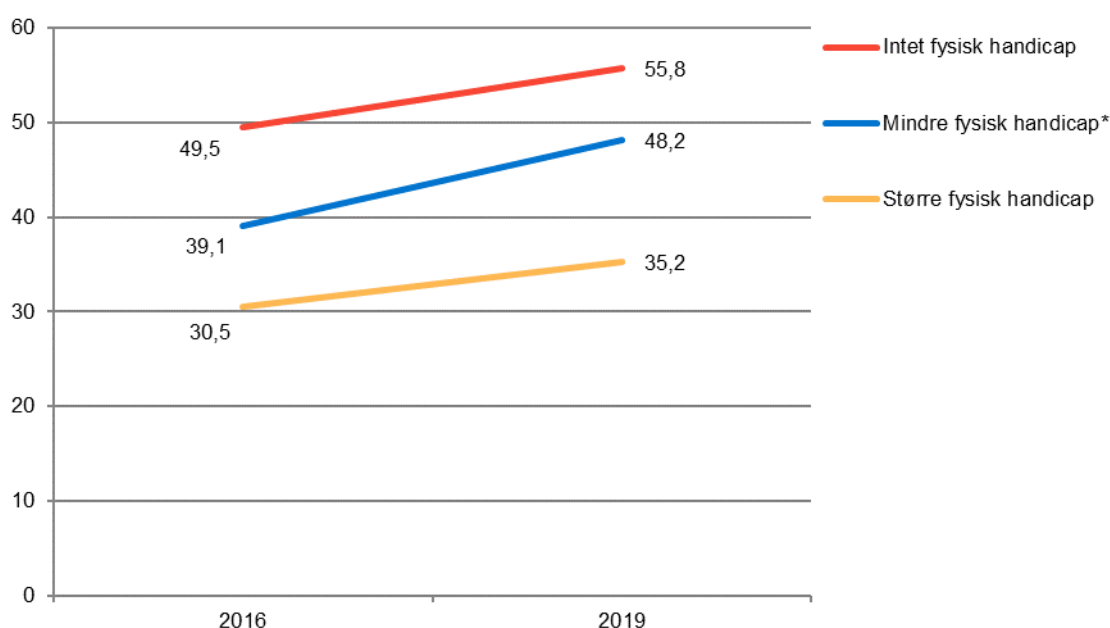
Kilde: VIVEs egne beregninger baseret på SHILD-16 og Inklusionsmåling-19.

I Figur 3.4 viser vi udviklingen for de 35-49-årige, som den ser ud i den modsatte ende af uddannelsesfordelingen, nemlig andelen, som har opnået enten en mellemlang eller lang videregående uddannelse. Inden for alle tre grupper (*intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap, *større* fysisk handicap) er der over den treårige periode sket en positiv udvikling i form af en stigning i andelen, der har opnået en mellemlang eller lang videregående uddannelse. Inden for gruppen med et *mindre* fysisk handicap, finder vi en substantiel, signifikant stigning i andelen med en mellemlang eller lang

videregående uddannelse (fra 39,1 % i 2016 til 48,2 % i 2019). Der er således tegn på, at særligt gruppen med et *mindre* fysisk handicap over årene har indhentet noget af det uddannelsesgab, som ellers findes imellem grupperne⁴.

Alt i alt indikerer analyserne for uddannelse, at den fremgang i uddannelsesniveau, som tendensen til hhv. mindre andel med grundskole og større andel med mellemlang eller lang videregående uddannelse er udtryk for, er fortsat efter 2016 på samme måde som den foregik op til dette år. På grund af forskellene i undersøgelsesudvalg vil vi imidlertid tage forbehold over for tallene, der angår de enkelte handicapgrupper. Der må vi vente og se, om næste SHILD-bølge kan bekræfte eller afkræfte det billede, som Inklusionsmåling-19 tegner.

Figur 3.4 Udvikling fra 2016 til 2019 i andelen blandt 35-49-årige, der har gennemført en mellemlang eller lang videregående uddannelse, særskilt for de tre grupper (*intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap, *større* fysisk handicap), vægtet procent.

Anm.: Vægtede andele. Udvalget omfatter 35-49-årige i det pågældende survey-år, n = 6.325 i SHILD-16 og n = 492 i Inklusionsmåling-19. Kategorien dækker både over mennesker med en mellemlang eller lang videregående uddannelse. Stjerner (*, **, ***) markerer, når Chi²-testen viser, at den vægtede fordeling er signifikant forskellig imellem de to undersøgelsesår, inden for hver af de tre grupper (*intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap, *større* fysisk handicap). Chi²-test, hvor resultatet for 2019 testes op imod resultatet for 2016 inden for hver af de tre grupper, viser, at andelen er signifikant forskellig mellem årene for gruppen med et *mindre* fysisk handicap (p<0.05). En logistisk regression med kontrol for alder viser desuden, at resultatets signifikans er robust ved kontrol for alder, om end de substantielle forskelle imellem årene nedjusteres en smule, når der kontrolleres for alder.

Kilde: VIVEs egne beregninger baseret på SHILD-16 og Inklusionsmåling-19.

⁴ En statistisk test af forskellen i udviklingen mellem gruppen med et mindre fysisk handicap og udviklingen i gruppen uden et handicap, viser imidlertid, at denne forskel ikke er signifikant forskellig fra nul.

4 Beskæftigelse

Forskelle i arbejdsmarkedstilknytning er det andet tema, som er i fokus i Inklusionsmåling-19. I det følgende beskrives resultaterne for henholdsvis forskelle i beskæftigelsen imellem undersøgelsens tre grupper (intet fysisk handicap, mindre fysisk handicap, større fysisk handicap) og udviklingen på beskæftigelsesområdet siden sidste måling (SHILD-16).

Idet vi fandt betydelige forskelle i aldersfordelingen imellem de tre grupper (se Figur 2.2), ser vi i dette kapitel på arbejdsmarkedstilknytningen inden for udvalgte aldersgrupper. Vi vælger at fokusere på de to mellemste aldersgrupper i undersøgelsen, bestående af henholdsvis de 35-49-årige og de 50-59-årige. Den første aldersgruppe er interessant, fordi det er i disse år, at arbejdsmarkedsdeltagelsen er mest udbredt i den generelle befolkning. Den ældre gruppe er dog ligeledes interessant at se på, idet vi her kan forvente at finde store forskelle, såfremt mennesker med en fysisk funktionsnedsættelse forlader arbejdsmarkedet tidligere end andre, for eksempel hvis en udvikling i deres helbredssituation begrænser muligheden for fortsat aktiv arbejdsmarkedsdeltagelse. For de grupper, som har en tilknytning til arbejdsmarkedet, undersøger vi ligeledes, hvorvidt der er forskelle på gruppernes ugentlige arbejdstid, for eksempel såfremt deltidsarbejde er mere udbredt blandt mennesker med en fysisk funktionsnedsættelse end blandt andre.

4.1 Forskelle mellem grupperne

Tabel 4.1 viser fordelingen på beskæftigelses kategorier inden for hver af de tre grupper (*intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap og *større* fysisk handicap), blandt henholdsvis de 35- til 49-årige og de 50- til 59-årige.⁵

For mennesker i alderen 35 til 49 år er der markante forskelle i arbejdsmarkedsdeltagelsen imellem de tre grupper. Hvor vi finder, at langt størstedelen (92,8 %) af gruppen uden et fysisk handicap er i beskæftigelse (inklusive fleksjob, skånejob eller uddannelse), gælder dette blot for omkring to tredjedele (66,6 %) i gruppen med et *større* fysisk handicap. I denne gruppe er det derimod flere end hver fjerde, som står uden for arbejdsmarkedet (26,6 %) – for eksempel fordi de modtager førtidspension eller en anden ydelse (specifikt modtager 18,4 % førtidspension). Vi har undersøgt, om resultaterne er robuste for ændringer i opdelingsmetode, samt for om der anvendes vægte eller ej i Bilag 3, Bilagstabel 3.3. Uanset om der anvendes vægte eller ej, og uanset om vi tager udgangspunkt i handicapstatus i 2016 eller 2019, peger resultaterne i retning af, at beskæftigelse er mest udbredt i gruppen uden et fysisk handicap, marginalt mindre udbredt i gruppen med et *mindre* fysisk handicap og mindst udbredt i gruppen med et *større* fysisk handicap.

For mennesker i alderen 50 til 59 år tegner der sig samme tendens, men her er forskellen i arbejdsmarkedsdeltagelse mellem grupperne endnu mere markant, og vi finder signifikante forskelle i fordelingen for begge grupper med handicap (*mindre* og *større* fysisk handicap), når de sammenlignes med gruppen uden et fysisk handicap. I den ældre aldersgruppe er det således igen størstedelen (94,1 %) i gruppen uden et fysisk handicap, som er i beskæftigelse, alt imens den beskæftigede andel er noget lavere i gruppen med et *mindre* fysisk handicap (85,8 %) og lavest i gruppen med et *større* fysisk

⁵ Ifølge registerbaserede opgørelser over beskæftigelsesandelen i Danmark (Statistikbanken 2019: AKU100), er beskæftigelsesandelen for aldersgruppen totalt i 2019 noget lavere (84,5 % i gruppen af 35-44-årige) end de resultater, vi finder for Inklusionsmåling-19 (89,6 % i gruppen af 35-49-årige). Forskellen skyldes opgørelsesmetoden. I SHILD-16 og Inklusionsmåling-19 anvender vi en definition baseret på selvrapport, hvor kategorien "i beskæftigelse inkl. fleksjob og skånejob samt uddannelse" dækker over følgende grupper: topledelse, liberale erhverv, selvstændige, lønmodtagere med og uden ledelsesansvar, ansat i fleksjob, ansat i skånejob, og under uddannelse. I AKU-undersøgelsen, som bruges som grundlag for de nationale beskæftigelsesstatistikker, anvendes derimod en definition af beskæftigelse, baseret på, om respondenterne har arbejdet mindst én time i den pågældende undersøgelsesuge.

handicap, hvor blot halvdelen (49 %) er i beskæftigelse. I denne aldersgruppe er det desuden op imod halvdelen (44,3 %) af gruppen med et *større* fysisk handicap, som modtager førtidspension, efterløn eller lignende, mens restgruppen (6,7 %) modtager kontanthjælp eller dagpenge.

Tabel 4.1 Vægtet fordeling af beskæftigelses kategorier blandt 35-49-årige og 50-59-årige, særskilt for de tre grupper (*intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap, *større* fysisk handicap), procent.

	I beskæftigelse inkl. fleksjob og skånejob, samt uddannelse	Kontanthjælps- og dagpengemodtager	Førtidspension, efterløn og andet
35-49-årige			
Intet fysisk handicap	92,8	2,9	4,3
Mindre fysisk handicap	85,6	5,6	8,8
Større fysisk handicap***	66,6	6,8	26,6
Total	89,6	3,6	6,8
50-59-årige			
Intet fysisk handicap	94,1	3,0	2,9
Mindre fysisk handicap**	85,8	4,6	9,6
Større fysisk handicap***	49,0	6,7	44,3
Total	87,4	3,7	8,8

Anm.: 35-49-årige (n = 493) og 50-59-årige (n = 607). På grund af diskretionsreglen om minimum fem observationer pr. celle er flere beskæftigelses kategorier slået sammen. Kategorien "i beskæftigelse inkl. fleksjob og skånejob samt uddannelse" dækker over følgende grupper: topledelse, liberale erhverv, selvstændige, lønmodtagere med og uden ledelsesansvar, ansat i fleksjob, ansat i skånejob og under uddannelse. Kategorien "kontanthjælp og dagpengemodtager" dækker over ledige på dagpenge, ledige på kontanthjælp og sygedagpengemodtagere. Kategorien "Førtidspension, efterløn og andet" dækker over førtidspensionister, hjemmegående, efterlønsmodtagere, folkepensionister og uspecificeret. Stjerner (*, **, ***) markerer, når Chi²-testen viser, at den vægtede fordeling er signifikant forskellig henholdsvis mellem gruppen med et *mindre* fysisk handicap og gruppen uden et fysisk handicap, eller mellem gruppen med et *større* fysisk handicap og gruppen uden et fysisk handicap. Chi²-test, hvor de vægtede fordelinger testes op imod hinanden mellem grupperne, viser, at fordelingerne er signifikant forskellige mellem gruppen med et *større* fysisk handicap og gruppen *uden* et fysisk handicap (p<0.001), i aldersgruppen 35-49-årige. I aldersgruppen 50-59-årige er fordelingen over beskæftigelses kategorier signifikant forskellige for begge grupper (hhv. p<0,01 og p<0.001), når disse sammenlignes med gruppen uden et fysisk handicap. Ved multinomial logistisk regressionsanalyse med kontrol for alder har vi desuden testet, at disse forskelle mellem grupperne ikke alene kan tilskrives alder (resultater ikke afrapporteret).

Kilde: VIVEs egne beregninger baseret på Inklusionsmåling-19.

For de mennesker, som er i beskæftigelse (inklusive fleksjob og skånejob), har vi ligeledes undersøgt, hvorvidt der er forskelle i gruppernes ugentlige arbejdstid. Tabel 4.2 viser den gennemsnitlige arbejdsuge for beskæftigede i hver af de tre grupper (*intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap, *større* fysisk handicap)⁶. Vi fokuserer igen på to aldersgrupper, henholdsvis de 35-49-årige og de 50-59-årige. Opgørelsen viser, at de beskæftigede i gruppen *uden* fysisk handicap har en gennemsnitlig arbejdsuge på omkring 39 timer, både i den yngre aldersgruppe (38,8 timer) og den ældre aldersgruppe (38,7 timer). Gruppen med *mindre* fysisk handicap adskiller sig ikke meget herfra, idet denne gruppe gennemsnitligt har en næsten lige så lang arbejdsuge (37,3 timer i den yngre aldersgruppe og 36,3 timer i den ældre aldersgruppe). Gruppen af beskæftigede med et *større* fysisk handicap adskiller sig derimod ved en markant lavere arbejdstid, både i den yngre aldersgruppe (28,8 timer) og i den ældre aldersgruppe (29,8 timer). Ser man på, hvilke former for beskæftigelse gruppen varetager, viser det sig, at den lavere arbejdstid blandt andet kan tilskrives, at en betydelig andel af de beskæftigede i gruppen med et *større* fysisk handicap er ansat i fleks- eller skånejob (27,5 % i den yngre aldersgruppe og 30,3 % i den ældre aldersgruppe).

⁶ Respondenter, der var i arbejde, blev bedt om at angive deres ugentlige arbejdstid på en skala fra 0 til 100 timer. Der er i besvarelsene enkelte "outliers" (dvs. enkeltobservationer, som ligger ganske langt fra gennemsnittet i fordelingen over ugentlig arbejdstid). Imidlertid blev disse besvarelser valideret ved, at interviewererne tilføjede et opfølgende spørgsmål ("er det korrekt, at du arbejder mere/mindre end...?") i de tilfælde, hvor arbejdstiden fx lå over 50 timer om ugen eller under 15 timer om ugen.

Tabel 4.2 Vægtet ugentligt antal arbejdstimer blandt beskæftigede 35-49-årige og 50-59-årige særkilt for grupperne (*intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap, *større* fysisk handicap), gennemsnit.

	Ugentlige arbejdstid, timer
35 til 49-årige	
Intet fysisk handicap	38,8
Mindre fysisk handicap	37,3
Større fysisk handicap***	28,8
50 til 59-årige	
Intet fysisk handicap	38,7
Mindre fysisk handicap**	36,3
Større fysisk handicap***	29,8

Anm.: 35-49-årige (n = 411) og 50-59-årige (n = 476) i beskæftigelse (inklusive fleksjob, eksklusive mennesker i uddannelse). Stjerner (*, **, ***) markerer, når T-testen viser, at det vægtede gennemsnit er signifikant forskelligt henholdsvis mellem gruppen med et *mindre* fysisk handicap og gruppen uden et fysisk handicap, eller mellem gruppen med et *større* fysisk handicap og gruppen uden et fysisk handicap. T-test, hvor gruppernes vægtede gennemsnitlige arbejdstid testes op imod hinanden, viser, at forskellen i gennemsnittet for grupperne var signifikant forskelligt mellem gruppen med et *større* fysisk handicap og gruppen uden et fysisk handicap i aldersgruppen 35-49 år ($p < 0,001$). I aldersgruppen 50 til 59 år var forskellen i gennemsnittet signifikant både mellem gruppen med et *mindre* fysisk handicap ($p < 0,01$) og gruppen med et *større* fysisk handicap ($p < 0,001$), når disse blev sammenlignet med gruppen uden et fysisk handicap. Ved regressionsanalyse (OLS) med kontrol for alder, har vi desuden testet, at disse forskelle mellem grupperne ikke alene kan tilskrives alder (resultater ikke afrapporteret).

Kilde: VIVEs egne beregninger baseret på Inklusionsmåling-19.

4.2 Forskelle over tid (2016-2019)

I dette afsnit viser vi udvalgte resultater for udviklingen i beskæftigelsen over tid, baseret på de to undersøgelser SHILD-16 og Inklusionsmåling-19.

I aldersgruppen 35-49-årige ser vi nærmere på udviklingen i andelen, der er i beskæftigelse. Figur 4.1 viser, at beskæftigelsesandelen (inklusive fleksjob og skånejob, samt uddannelse) i aldersgruppen generelt har ligget nogenlunde stabilt over den treårige periode. I gruppen uden et fysisk handicap og i gruppen med et *mindre* fysisk handicap ser vi således fra 2016 til 2019, at andelen af 35-49-årige, der er i beskæftigelse, er stabil (fra 93,1 % til 92,8 %, i gruppen uden et fysisk handicap og fra 84,8 % til 85,6 % i gruppen med et *mindre* fysisk handicap). Derimod finder vi for gruppen med et *større* fysisk handicap en markant, signifikant udvikling i beskæftigelsesandelen (fra 49,6 % til 66,6 %).⁷

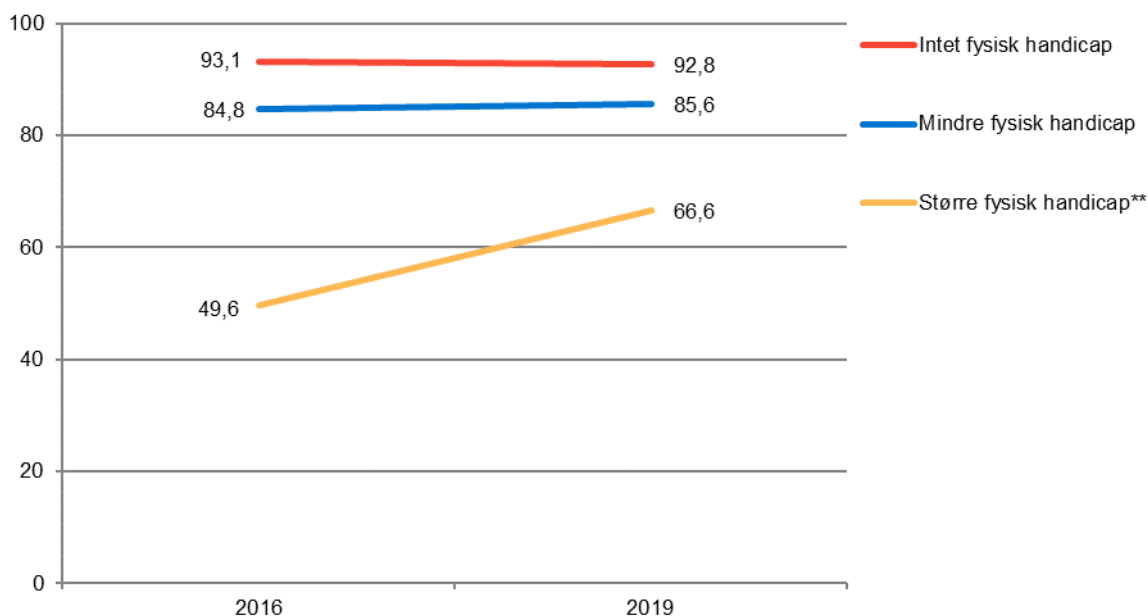
En robusthedsanalyse i Bilag 3, Bilagstabel 3.7, viser imidlertid, at dette resultat *ikke* er robust for ændringer i vægtning og opregningsmetode. For eksempel finder vi, at der ikke længere er en positiv udvikling i andelen i beskæftigelse for gruppen med *større* fysisk handicap, når vi ser på de uvægtede tal for 2019-opdelingen.

Et lignende forhold gjorde sig gældende i Inklusionsmåling-15 (Bengtsson 2016). Her så vi den samme udvikling i perioden for de to grupper *uden* fysisk handicap og med *mindre* fysisk handicap, men et markant afvigende resultat for gruppen med *større* fysisk handicap. I det tidligere forskning viser, at beskæftigelsen af mennesker med handicap er et meget stabilt forhold (se fx Amilon m.fl., 2017, Larsen & Larsen 2017), er det en nærliggende tanke, at den specielle metodik i inklusionsmålingerne egner sig særlig dårligt til at belyse dette forhold. Af disse grunde kan vi ikke med sikkerhed afgøre, om der er sket en udvikling i andelen i beskæftigelse blandt mennesker med *større* fysisk handicap fra 2016 til 2019 eller ej. Forhåbningsvis kan næste bølge af SHILD (planlagt til

⁷ En statistisk test af forskellen i udviklingen mellem gruppen med et *større* fysisk handicap og udviklingen i gruppen *uden* et fysisk handicap, viser desuden, at denne forskel er signifikant forskellig fra nul.

2020) give et mere sikkert svar på, hvordan sammenhængen mellem handicap og beskæftigelse har udviklet sig over tid.

Figur 4.1 Udvikling fra 2016 til 2019 i andelen, der er i beskæftigelse blandt 35-49-årige, særskilt for de tre grupper (*intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap, *større* fysisk handicap), vægtet procent.

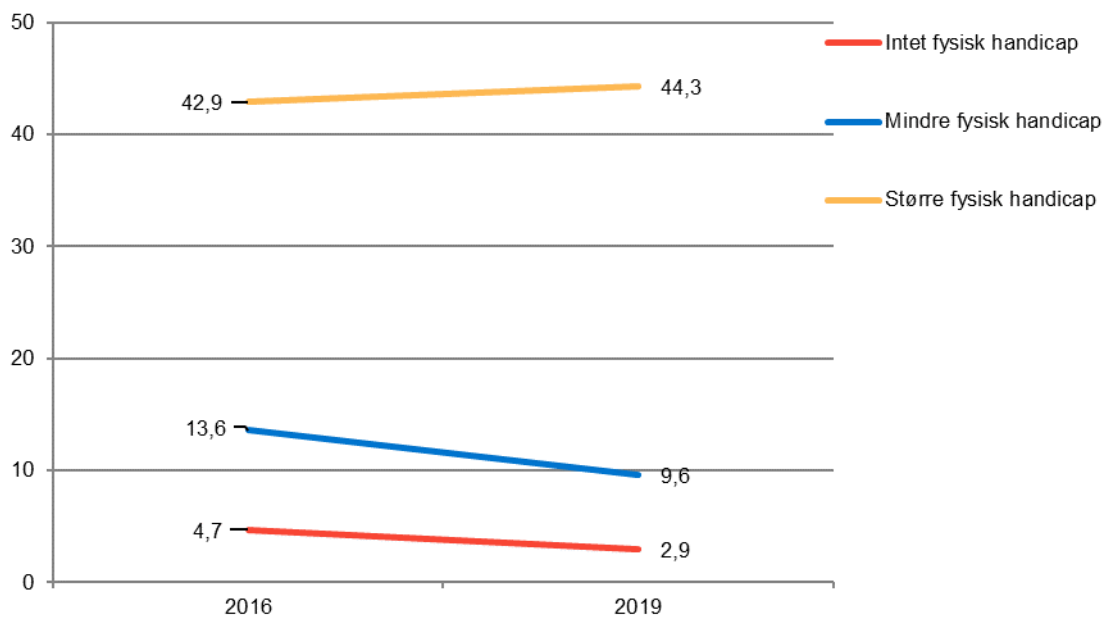

Anm.: Vægtede andele. Udvalget omfatter 35-49-årige i det pågældende survey-år, n = 6.332 i SHILD-16 og n = 493 i Inklusionsmåling-19. Personer i beskæftigelse inkluderer ud over personer i ordinær beskæftigelse også personer i fleksjob og skånejob samt i uddannelse. Stjerner (*, **, ***) markerer, når Chi²-testen viser, at den vægtede fordeling er signifikant forskellig imellem de to undersøgelsesår, inden for hver af de tre grupper (*intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap, *større* fysisk handicap). Chi²-test, hvor resultatet for 2019 testes op imod resultatet for 2016 inden for hver af de tre grupper viser, at andelen er signifikant forskellig mellem årene for gruppen med et *større* fysisk handicap (p<0.01). En logistisk regression med kontrol for alder viser desuden, at resultatets signifikans er robust ved kontrol for alder.

Kilde: VIVEs egne beregninger baseret på SHILD-16 og Inklusionsmåling-19.

I aldersgruppen bestående af 50-59-årige ser vi nærmere på andelen, der er på førtidspension, efterløn eller andet (inklusive folkepensionister, hjemmegående og uspecificeret). Figur 4.2 viser, at der over de tre år generelt er sket et lille fald i andelen, der er på førtidspension, efterløn eller andet i denne aldersgruppe. Der er dog inden for hver af de tre grupper (*intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap, *større* fysisk handicap) ingen signifikante forskelle mellem årene. Selvom det er vanskeligt at drage konklusioner baseret på det relativt smalle analyseudvalg i 2019, samt de metodemæssige udfordringer som dataudtræksmetoden giver grund til, tyder resultaterne for denne aldersgruppe på, at andelen af gruppen med et fysisk handicap, der står permanent uden for arbejdsmarkedet, har ligget stabilt over årrækken.

Figur 4.2 Udvikling fra 2016 til 2019 i andelen, der er på førtidspension, efterløn eller andet blandt 50-59-årige, sæskilt for de tre grupper (*intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap, *større* fysisk handicap), vægtet procent.

Anm.: Vægtede andele. Udvalget omfatter 50-59-årige i det pågældende survey-år, n = 5.507 i SHILD-16 og n = 607 i Inklusionsmåling-19. Kategorien "Førtidspension, efterløn eller andet" dækker over førtidspensionister, hjemmegående, efterlønsmodtagere, folkepensionister og uspecificeret. Chi²-test, hvor resultatet for 2019 testes op imod resultatet for 2016 inden for hver af de tre grupper (*intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap, *større* fysisk handicap), viser ingen signifikante forskelle imellem årene.

Kilde: VIVEs egne beregninger baseret på SHILD-16 og Inklusionsmåling-19.

5 Medborgerskab

Medborgerskab er det tredje fokuspunkt i denne udgivelse. Medborgerskab handler grundlæggende om, at alle borgere er fuldgældige og ligeværdige medlemmer af samfundsfællesskabet. Overordnet set, kan medborgerskab siges at omfatte tre dimensioner: Rettigheder og pligter, deltagelse i samfundslivet i bred forstand, samt identitet og tilhørsforhold (jf. Regeringens arbejdsgruppe for bedre integration, 2011). I denne udgivelse sætter vi dog primært fokus på én dimension af medborgerskab, nemlig deltagelse i samfundet.

Tabel 5.1 viser, hvordan vi i undersøgelsen har operationaliseret det overordnede begreb om medborgerskab i konkrete empiriske begreber, såsom socialt liv, kulturliv, samfundsliv og foreningsliv, samt hvilke specifikke indikatorer vi har inkluderet og målt på i Inklusionsmåling-19.

Tabel 5.1 Oversigt over operationalisering af medborgerskab.

Begreb	Operationalisering	Indikatorer
Medborgerskab	Socialt liv	Tilbringe tid med børn og/eller forældre Tilbringe tid med anden familie Tilbringe tid med venner
	Kulturliv	Gå i biografen, til koncerter, i teatret eller til sportsbegivenheder
	Samfundsliv	Udføre frivilligt arbejde Gå i aftenskole
	Foreningsliv	Medlem af handicaporganisation Medlem af handicaprådsorganisation Medlem af andre foreninger Deltage i forenings- og organisationsmøder Varetage tillidshverv

Anm.: Figuren er en tilpasset gengivelse af Figur 6.1 i Bengtsson (2016).

Kilde: Bengtsson (2016, s. 28).

I det følgende undersøger vi først for hver af disse indikatorer, hvorvidt der er forskelle i graden af medborgerskab imellem mennesker uden et fysisk handicap, mennesker med et *mindre* fysisk handicap, og mennesker med et *større* fysisk handicap. Dernæst undersøger vi, hvorvidt der for disse grupper er sket en udvikling over tid, ved at sammenligne resultaterne fra Inklusionsmåling-19 med resultaterne fra SHILD-16.

I denne del af undersøgelsen ser vi på alle aldersgrupper i stikprøven, dvs. 19-67-årige i Inklusionsmåling-19 og 19-64-årige i sammenligningerne mellem SHILD-16 og Inklusionsmåling-19.

5.1 Forskelle mellem grupperne

Figurene Figur 5.1 og Figur 5.2 viser hver især en oversigt over, hvor ofte respondenterne inden for de tre grupper (*intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap og *større* fysisk handicap) er involverede i aktiviteter, som relaterer sig til det overordnede begreb, medborgerskab.

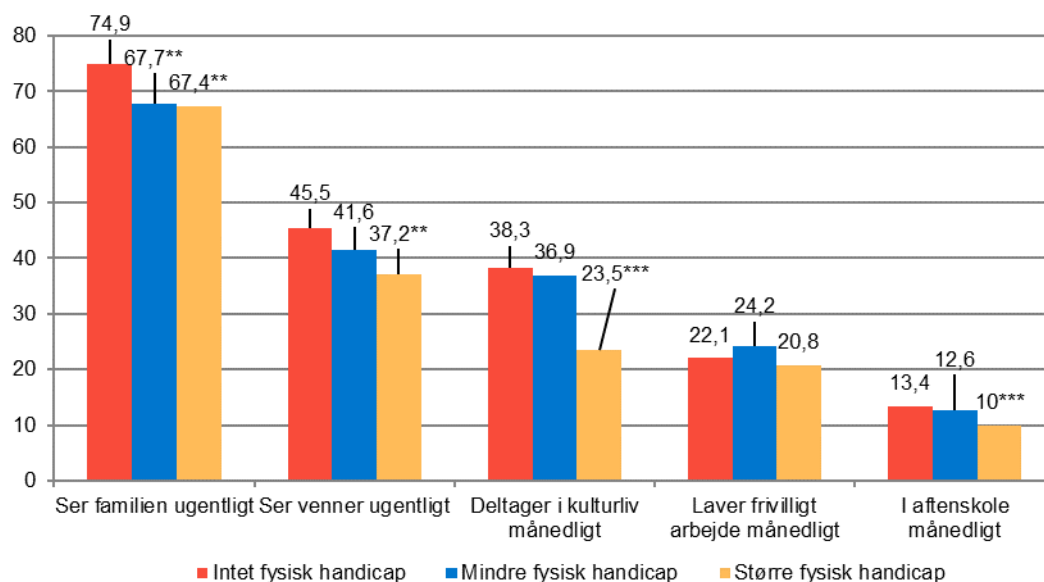
I Figur 5.1 viser vi, hvor stor en andel af grupperne der deltager det sociale liv, kulturlivet eller samfundslivet, for eksempel ved at tilbringe tid med familie og venner, gå i teater, til sportsbegivenheder

eller i biografen, lave frivilligt arbejde eller gå i aftenskole. Tallene viser, at der især er store forskelle grupperne imellem i deres sociale liv samt i deres deltagelse i kulturlivet⁸.

I forhold til hyppigheden af samvær med familie og venner finder vi således signifikante forskelle mellem grupperne. Andelen, der ser familien (børn, forældre og anden familie) ugentligt, er mindre både blandt mennesker med et *mindre* fysisk handicap (67,7 %) og blandt mennesker med et *større* fysisk handicap (67,4 %) end i gruppen uden et fysisk handicap (74,9 %). Det er dog stadigvæk i alle tre grupper ganske udbredt at tilbringe tid med familien mindst en gang om ugen – i alle tre grupper gælder dette for mindst to ud af tre.

Vi finder ligeledes signifikante forskelle i forhold til hyppigheden af deltagelse i kulturaktiviteter. Især mennesker med et *større* fysisk handicap deltager sjældnere i kulturaktiviteter (23,5 % deltager månedligt) både i sammenligning med mennesker uden et fysisk handicap (38,3 % deltager månedligt) og i sammenligning med mennesker med et *mindre* fysisk handicap (36,9 % deltager månedligt).

Figur 5.1 Deltagelse i det sociale liv, kulturlivet og samfundslivet (udvalgte indikatorer), særskilt for mennesker uden et fysisk handicap, med et *mindre* fysisk handicap og med et *større* fysisk handicap, vægtet pct.

Anm.: Opgørelse er for alle aldersgrupper i undersøgelsen, dvs. 19-67-årige. Ikke alle indikatorer havde fuld besvarelse, idet respondenter havde mulighed for at svare "ved ikke" eller "har ikke børn eller forældre/familie/venner". Opgørelsen er derfor foretaget for følgende udvalg: Ser familien (n = 1.970); ser venner (n = 1.955); laver frivilligt arbejde (n = 1.974); aftenskole (n = 1.978); kulturliv (n = 1.977). Stjerner (*, **, ***) markerer, når Chi²-testen viser, at den vægtede fordeling på en given medborgerskabsindikator er signifikant forskellig henholdsvis mellem gruppen med et *mindre* fysisk handicap og gruppen uden et fysisk handicap, eller mellem gruppen med et *større* fysisk handicap og gruppen uden et fysisk handicap. Ved logistisk regressionsanalyse med kontrol for alder har vi desuden testet, at disse forskelle mellem grupperne ikke alene kan tilskrives alder (resultater ikke af rapporteret).

Kilde: Inklusionsmåling-19, VIVEs egne beregninger.

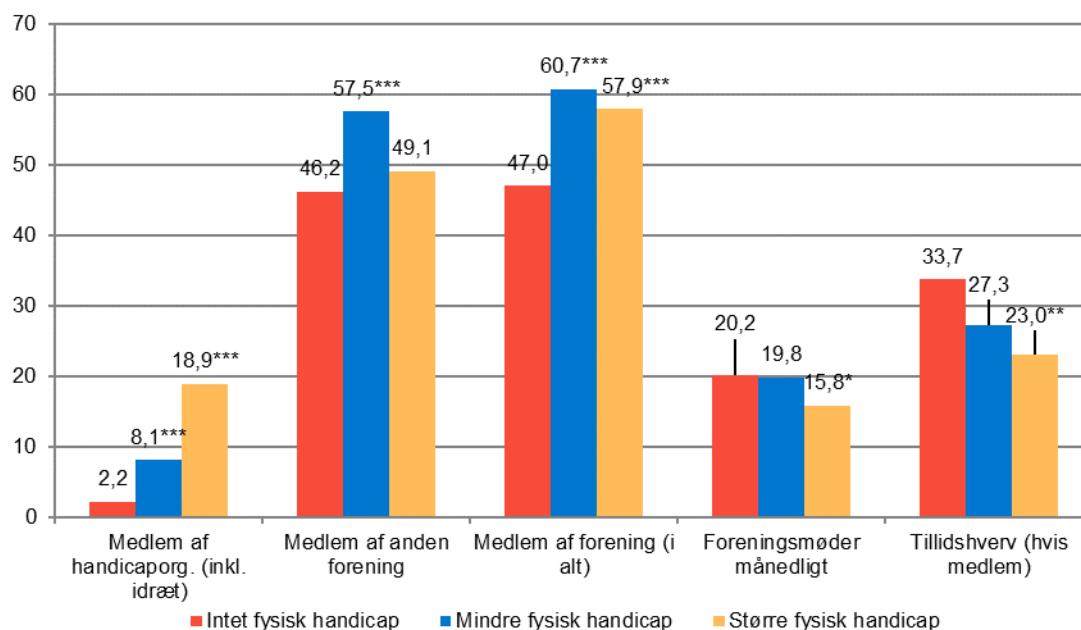
I Figur 5.2 viser vi, hvor stor en andel af grupperne der deltager i foreningslivet, for eksempel ved at være medlemmer af handicaporganisationer eller andre foreninger, ved at deltage i foreningsmøder eller varetage et tillidshverv. Resultaterne viser, at en betydelig andel af mennesker med et *mindre* eller *større* fysisk handicap deltager i en handicaporganisation (inklusive handicapidrætsorganisati-

⁸ Med henblik på at undersøge, hvorvidt dette fund er robust, såfremt der tages højde for aldersforskellene imellem de tre grupper, har vi foretaget en række logistiske regressionsanalyser, hvor de forskellige medborgerskabsindikatorer anvendes som afhængig variabel, og handicapstatus anvendes som den primære kategoriske forklarende variabel, men hvor der ligeledes kontrolleres for aldersgruppe. Resultaterne (ikke af rapporteret her) viser, at de fundne forskelle er robuste, selv når der tages højde for alder.

oner), eller er medlemmer af andre typer foreninger og organisationer. Samlet set (dvs. enten medlem af en handicaporganisation eller en anden type forening) er andelen, der har medlemskab i en forening, signifikant større blandt mennesker med et *mindre* fysisk handicap (60,7 %) og blandt mennesker med et *større* fysisk handicap (57,9 %) end blandt mennesker uden et fysisk handicap (47,0 %). Foreningslivet synes således at være et område, hvor mennesker med et fysisk handicap er velrepræsenteret.

Alligevel finder vi samtidig, at mennesker med et *større* fysisk handicap i mindre grad end andre deltager hyppigt i foreningsmøder og andre foreningsaktiviteter (15,8 % deltager månedligt) sammenlignet med mennesker uden et fysisk handicap (20,2 %). Ligeledes er der blandt foreningsmedlemmer i gruppen med et *større* fysisk handicap en mindre andel, som varetager et tillidshverv (23,0 %), sammenlignet med foreningsmedlemmer i gruppen uden et fysisk handicap (33,7 %). Dette kan tyde på, at der på trods af repræsentation gennem medlemskab i foreninger og organisationer, fortsat er barrierer i forhold til aktiv deltagelse (i fx mødeaktiviteter) for mennesker med et fysisk handicap.

Figur 5.2 Deltagelse i foreningslivet for udvalgte indikatorer, særskilt for mennesker *uden* et fysisk handicap, med et *mindre* fysisk handicap og med et *større* fysisk handicap, vægtes pct.

Anm.: Opgørelse er for alle aldersgrupper i undersøgelsen, dvs. 19-67-årige (n = 1.978). Respondenterne blev dog kun spurgt til tillidshverv, såfremt de var medlemmer af en forening eller handicapforening, n = 1.106. Stjerner (*, **, ***) markerer, når Chi² test viser, at den vægtede fordeling på en given medborgerskabsindikator er signifikant forskellig henholdsvis mellem gruppen med et *mindre* fysisk handicap og gruppen *uden* et fysisk handicap, og mellem gruppen med et *større* fysisk handicap og gruppen *uden* et fysisk handicap. Ved logistisk regressionsanalyse med kontrol for alder har vi desuden testet, at disse forskelle mellem grupperne ikke alene kan tilskrives alder (resultater ikke af rapporteret).

Kilde: Inklusionsmåling-19, VIVEs egne beregninger.

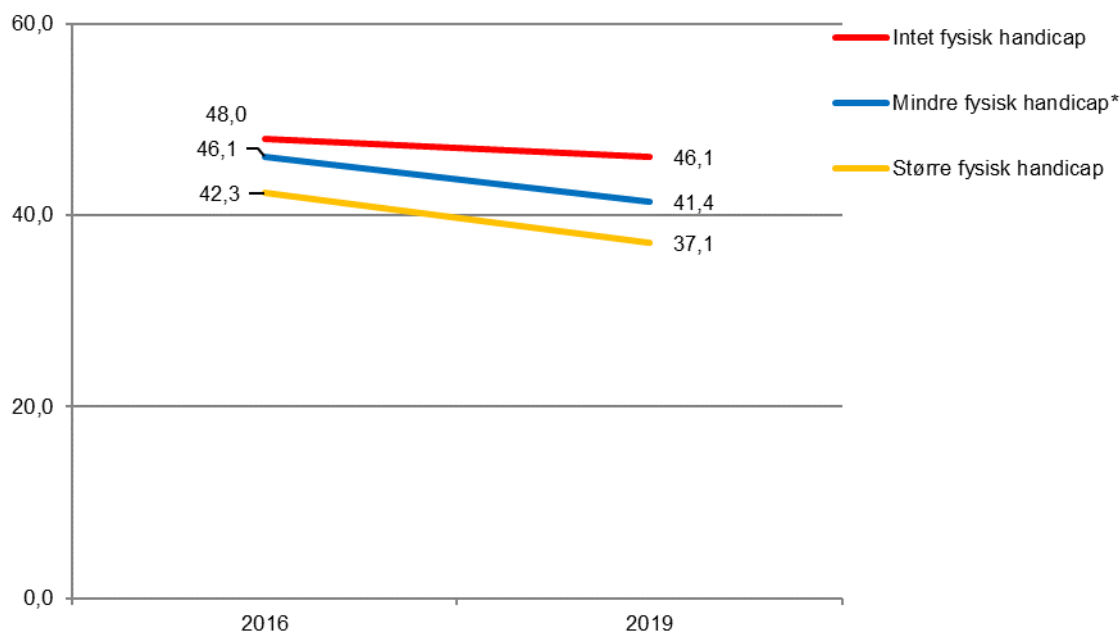
Bilagstabel 3.4 og Bilagstabel 3.5 i Bilag 3 viser resultater svarende til Figur 5.1 og Figur 5.2 hhv. med og uden vægte, samt når vi tager udgangspunkt i selvrapporteret fysisk handicap i hhv. 2016 og 2019. Det overordnede hovedresultat fra denne analyse er, at resultaterne er robuste for ændringer i vægtning og opdelingsmetode, idet alle resultater peger i samme retning: deltagelse i samfundslivet (fx at tilbringe tid med venner og familie og deltage i kulturlivet) er generelt mindre udbredt blandt mennesker med et fysisk handicap sammenlignet med mennesker uden et fysisk handicap, alt imens deltagelse i foreningslivet generelt er mere udbredt blandt mennesker med et fysisk handicap.

5.2 Forskelle over tid (2016-2019)

I dette afsnit viser vi resultater for udviklingen over tid i udvalgte medborgerskabsindikatorer, baseret på de to undersøgelser, SHILD-16 og Inklusionsmåling-19. Vi fokuserer på de indikatorer, hvor en sammenligning grupperne imellem (Kapitel 5.1) viste signifikante forskelle i Inklusionsmåling-19, nemlig følgende: Andelen, der ser venner ugentligt; andelen, der deltager i kulturliv månedligt; og andelen, der er medlem af en organisation eller forening.

Figur 5.3 viser udviklingen i andelen, der har samvær med venner mindst ugentligt. Resultaterne viser, at der over de tre år generelt er sket et lille fald i andelen, der ses hyppigt med venner. Udviklingen er i øvrigt ens for de tre grupper⁹. Blandt mennesker med et *mindre* fysisk handicap falder andelen, der ser venner ugentligt signifikant (fra 46,1 % til 41,4 %), men størstedelen af dette fald kan dog tilskrives, at respondenterne er blevet tre år ældre¹⁰. Samvær med venner synes således at være et område, hvor der ikke er sket nogen nævneværdig udvikling over årene, når man tager højde for den generelle ændring i det sociale liv, som følger med alderen. Dette resultat er robust for ændringer i vægtning og opdelingsmetode (se Bilag 3, Bilagstabel 3.8).

Figur 5.3 Udvikling fra 2016 til 2019 i andelen, der er sammen med venner ugentligt for aldersgruppen 19-64-årige, særskilt for de tre grupper (*intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap, *større* fysisk handicap), vægtet procent.

Anm.: Vægtede andele. Udvalget omfatter 19-64-årige i det pågældende survey-år, n = 19.562 i SHILD-16 og n = 1.751 i Inklusionsmåling-19. Stjerner (*, **, ***) markerer, når Chi²-testen viser, at den vægtede fordeling er signifikant forskellig imellem de to undersøgelsesår, inden for hver af de tre grupper (*intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap, *større* fysisk handicap). Chi²-test, hvor resultatet for 2019 testes op imod resultatet for 2016 inden for hver af de tre grupper viser signifikante forskelle imellem årene for gruppen med et *mindre* fysisk handicap.

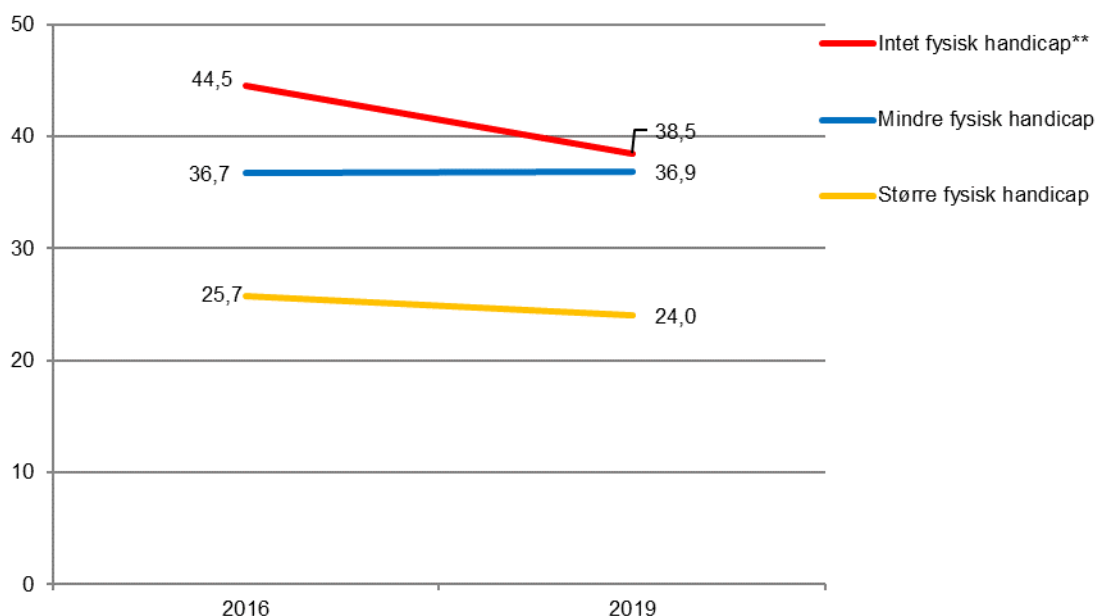
Kilde: VIVEs egne beregninger på baggrund af SHILD-16 og Inklusionsmåling-19

⁹ En statistisk test af forskellen i udviklingen mellem grupperne med *mindre* og *større* fysisk handicap og udviklingen i gruppen uden et fysisk handicap viser, at denne forskel i udviklingen ikke er signifikant forskellig fra nul.

¹⁰ Vi har vha. en logistisk regressionsanalyse med kontrol for alder testet, hvorvidt udviklingen kan tilskrives udviklingen i alder (dvs. at respondenterne er blevet tre år ældre imellem de to survey-år). For ingen af grupperne er forskellen over årene robust ved kontrol for alder.

Figur 5.4 viser udviklingen i andelen, der deltager i kulturaktiviteter månedligt. Resultaterne viser forskellige udviklinger for grupperne¹¹. Hvor der blandt mennesker uden et fysisk handicap generelt er sket et signifikant fald i andelen, der deltager i kulturlivet månedligt (fra 44,5 % til 38,5 %) ¹², så finder vi ikke samme fald blandt de to grupper med henholdsvis *mindre* og *større* fysisk handicap – her ser vi derimod, at andelen har været stabil over årene. Resultaterne tyder således på, at forskellene imellem grupperne med og uden fysiske handicap er ved at udlignes, særligt for gruppen med et *mindre* fysisk handicap, hvor der kun er en ganske lille forskel at spore i forhold til deltagelse i kulturaktiviteter i Inklusionsmåling-19. Det skal dog nævnes, at vi også finder et fald for gruppen med *større* fysisk handicap, når vi anvender uvægtede fordelinger (se Bilag 3, Bilagstabel 3.9). Da resultatet ikke er robust, kan vi ikke afgøre, om der er sket en udvikling i andelen, der deltager i kulturaktiviteter månedligt blandt mennesker med *større* fysisk handicap fra 2016 til 2019 eller ej.

Figur 5.4 Udvikling fra 2016 til 2019 i andelen, der deltager i kulturaktiviteter månedligt for aldersgruppen 19-64-årige, særsilt for de tre grupper (*intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap, *større* fysisk handicap), vægtet procent.

Anm.: Vægtede andele. Udvalget omfatter 19-64-årige i det pågældende survey-år, n = 19.555 i SHILD-16 og n = 1.750 i Inklusionsmåling-19. Stjerner (*, **, ***) markerer, når Chi²-testen viser, at den vægtede fordeling er signifikant forskellig imellem de to undersøgelsesår, inden for hver af de tre grupper (*intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap, *større* fysisk handicap). Chi²-test, hvor resultatet for 2019 testes op imod resultatet for 2016 inden for hver af de tre grupper viser signifikante forskelle imellem årene for gruppen med et *mindre* fysisk handicap.

Kilde: VIVEs egne beregninger på baggrund af SHILD-16 og Inklusionsmåling-19

Figur 5.5 viser udviklingen i andelen, der deltager i foreningslivet enten gennem medlemskab i en handicaporganisation (eksklusive handicapdrætsorganisationer¹³) eller i en anden type organisation eller forening. Resultaterne viser, at der over de tre år generelt er sket en signifikant stigning i andelen, der er aktive i foreningslivet¹⁴. Desuden viser resultaterne, at denne udvikling er særlig

¹¹ En statistisk test af forskellen i udviklingen mellem grupperne med *mindre* fysisk handicap og udviklingen i gruppen *uden* et fysisk handicap viser, at denne forskel i udviklingen er signifikant forskellig fra nul.

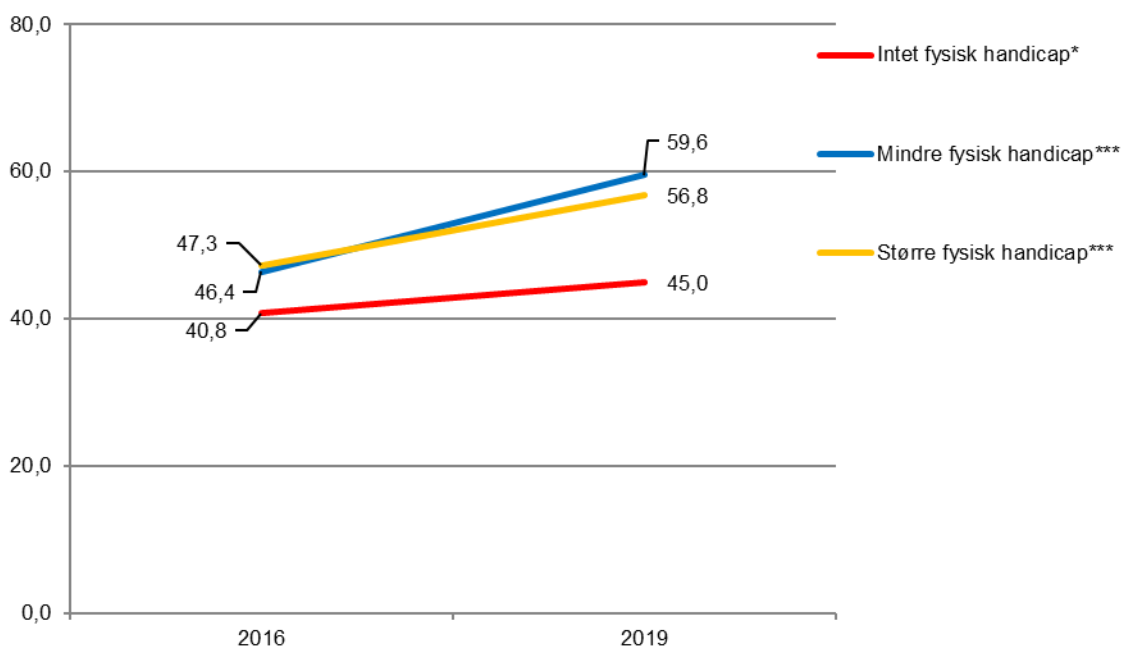
¹² Vi har vha. en logistisk regressionsanalyse med kontrol for alder testet, hvorvidt udviklingen kan tilskrives udviklingen i alder (dvs. at respondenterne er blevet tre år ældre imellem de to survey-år). For gruppen uden et fysisk handicap er udviklingen over tid robust ved kontrol for alder.

¹³ Idet respondenter i 2016 ikke blev spurgt direkte til medlemskab af en handicapdrætsorganisation (som de blev i 2019), lader vi her fordelingen for begge år omfatte udelukkende medlemskab af handicaporganisationer og/eller medlemskab af andre foreninger eller organisationer.

¹⁴ Vi har vha. en logistisk regressionsanalyse med kontrol for alder testet, hvorvidt denne stigning kan tilskrives udviklingen i alder (dvs. at respondenterne er blevet tre år ældre imellem de to survey-år). I de to grupper med et fysisk handicap er udviklingen robust ved kontrol for alder, alt imens vi ikke længere finder en signifikant udvikling hos gruppen uden et fysisk handicap.

markant blandt mennesker med både *mindre* og *større* fysiske handicap. Udviklingen er eksempelvis særlig markant blandt mennesker med et *mindre* fysisk handicap (fra 46,4 % til 59,6 %) ¹⁵. Resultatet er robust for ændringer i vægtning samt opdelingsmetode (se Bilag 3, Bilagstabel 3.10). Foreningslivet synes dermed at være et område, hvor mennesker med fysiske handicaps generelt er velrepræsenteret, og denne positive udvikling ser ud til at fortsætte.

Figur 5.5 Udvikling fra 2016 til 2019 i andelen, der er medlem af en organisation (handicaporganisation eller anden forening) for aldersgruppen 19-64-årige, særligt for de tre grupper (*intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap, *større* fysisk handicap), vægtes procent.

Anm.: Vægtede andele. Udvalget omfatter 19-64-årige i det pågældende survey-år, n = 19.562 i SHILD-16 og n = 1.751 i Inklusionsmåling-19. Organisationsmedlemskab omfatter medlemskab af handicaporganisationer specifikt samt medlemskab af andre foreninger og organisationer. Stjerner (*, **, ***) markerer, når Chi²-testen viser, at den vægtede fordeling er signifikant forskellig imellem de to undersøgelsesår, inden for hver af de tre grupper (*intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap, *større* fysisk handicap). Chi²-test, hvor resultatet for 2019 testes op imod resultatet for 2016 inden for hver af de tre grupper viser signifikante forskelle imellem årene for alle tre grupper.

Kilde: VIVEs egne beregninger på baggrund af SHILD-16 og Inklusionsmåling-19.

¹⁵ En statistisk test af forskellen i udviklingen mellem gruppen med et *mindre* fysisk handicap og udviklingen i gruppen *uden* et fysisk handicap, viser desuden, at denne forskel er signifikant forskellig fra nul.

6 Konklusion

Inklusionsmåling-19 tegner på alle punkter et billede af situationen for mennesker med fysisk handicap, som stort set svarer til det, vi har set i de foregående SHILD-målinger og andre undersøgelser. Et nyt element i forhold til tidligere analyser er, at vi her har set på den dynamiske side af handicap. Handicap definerer vi som noget langvarigt men ikke nødvendigvis permanent. I denne rapport ser vi for første gang på, hvor mange der efter eget udsagn ændrer status over to et halvt år. Det viser sig, at over 30 % af dem, der rapporterede handicap i første undersøgelse, melder, at de ikke har det i den anden undersøgelse, mens over 10 % af dem, der svarede ikke handicap i første undersøgelse, melder handicap i anden undersøgelse.

Det dynamiske element er nok en hel del større, end de fleste har forestillet sig, og det fortjener at få opmærksomhed i kommende analyser. Med SHILD-20 vil der være tre bølger af SHILD til rådighed, så der er mulighed for at se på udviklingen over længere tid. De hidtidige SHILD-analyser tyder på, at en eventuel udvikling er langsom. Med et datamateriale, der strækker sig over otte år (fra SHILD-12 til SHILD-20), vil det alt andet lige være lettere at identificere konkrete tendenser og udviklingstræk, end det er tilfældet, når tidsspændet kun strækker sig over fire år – og især når det er tidstrender, der udvikler sig langsomt.

Inklusionsmåling-19 viser, at der er sammenhæng mellem fysisk handicap og uddannelse. Det er der både, fordi unge med fysisk handicap får mindre uddannelse end andre unge, og fordi mennesker med mindre uddannelse oftere vil erhverve sig fysisk handicap end mennesker med mere uddannelse. Idet de fleste fysiske handicap er erhvervede, er det sidstnævnte forhold det mest afgørende for den gradient, vi finder her.

Med hensyn til udviklingen vil vi være mere forsigtige med resultaterne, da metoderne i SHILD-16 og Inklusionsmåling-19 er forskellige. Der, hvor vi finder, at en igangværende udvikling er fortsat, er der grund til at fæste lid til resultatet. Således viser målingen en udvikling de seneste to et halvt år i ønsket retning med en tendens til mere uddannelse til alle grupper, som fortsætter den udvikling, der allerede var i gang før 2016.

Sammenhængen mellem beskæftigelse og handicap er tidligere blevet belyst ved en lang række store survey-undersøgelser i perioden 2002 til 2016. De viser et entydigt billede af en beskæftigelse, der svinger med konjunkturerne, hvor beskæftigelsen af mennesker med handicap, og især *større* handicap, konsekvent er lavere end beskæftigelsen af mennesker uden handicap, men forholdet mellem de to størrelser er ret så konstant og uden længerevarende tendens. Trods mange ordninger og projekter, bliver beskæftigelsen af mennesker med handicap ikke styrket over perioden 2002-2016. Indsatsen er dog ikke uden virkning, idet det viser sig, at der sker en italesættelse af problematikken forstået på den måde, at antallet af mennesker med fleksjob og andre ordninger stiger kraftigt, ordningerne bliver mere kendte, holdningerne til at have mennesker med handicap ansat bliver mere rummelige både hos kolleger og arbejdsgivere, etc.

Inklusionsmåling-19 bekræfter det kendte billede af sammenhæng mellem handicap og beskæftigelse. Den giver imidlertid et bemærkelsesværdigt bud på, hvordan det er gået med beskæftigelsen af mennesker med *større* fysisk handicap. Da resultatet ikke er robust for valg af opdelingsmetode og vægtning, og da det strider mod resultaterne af tidligere studier (fx Amilon m.fl., 2017; Larsen & Larsen, 2017), kan det ikke afvises, at resultatet er en konsekvens af dataindsamlingsmetoden.

Endelig giver Inklusionsmåling-19 et billede af, hvor meget mennesker med fysisk handicap deltager i en række samfundsaktiviteter set i forhold til mennesker uden fysisk handicap. Det er et billede af

mindre deltagelse, som formentlig hænger sammen med, at deltagelse kræver større indsats for den gruppe, der møder vanskeligheder, fx i forhold til mobilitet, og dette billede bekræfter det, vi i forvejen ved om deltagelse. Udviklingen i de seneste to og et halvt år er blandet og går ikke klart i den ene eller den anden retning. Det er imidlertid bemærkelsesværdigt, at mennesker med handicap er så aktive, når det gælder deltagelse, og vi ikke finder så store forskelle, som når det gælder job og uddannelse.

Inklusionsmåling-19 giver ikke noget entydigt signal om udviklingen i situationen for mennesker med fysisk handicap over de seneste to og et halvt år. På det punkt svarer den til det billede, som Amilon m.fl. (2017) tegner af udviklingen 2012-2016 på basis af SHILD. Inklusionsmåling-19 indeholder imidlertid nogle markante enkeltresultater, som det vil være relevant at fokusere på i den planlagte SHILD-20. De kan være udtryk for forskellig metode og udvalgsstørrelse, men giver i alle tilfælde nogle ideer, som er værd at efterprøve.

Litteratur

- Amilon, Anna; Bojsen, Lena Bech; Østergaard, Stine Vernstrøm & Rasmussen, Anna Høeg (2017): *Personer med handicap – Hverdagsliv og levevilkår 2016*. VIVE-rapport, København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Bengtsson, Steen (2016): *Måling af inklusion. Survey 2015. Notat*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Bengtsson, Steen & Stigaard, Dorte Laursen (2011): *Aktuel skandinavisk og britisk handicapforskning. En kortlægning af miljøer*. København. SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 11:44.
- Bengtsson, Steen (1997): *Handicap og funktionshæmning i halvfemserne*. København: Socialforskningsinstituttet 97:1.
- Damgaard, Malene; Steffensen, Tinne & Bengtsson, Steen (2013): *Hverdagsliv og levevilkår for mennesker med funktionsnedsættelse. En analyse af sammenhæng mellem hverdagsliv, samliv, udsathed og type og grad af funktionsnedsættelse*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 13:26.
- Det Centrale Handicapråd (2002): *Dansk handicappolitik. Lige muligheder gennem dialog*. København: Det Centrale Handicapråd.
- De Forenede Nationer (2008): *Konventionen om rettigheder for personer med handicap*. København: Det Centrale Handicapråd.
- Larsen, Malene Rode & Larsen, Mona (2017): *Handicap, beskæftigelse og uddannelse i 2016*. København: VIVE.
- Oliver, Michael (1990): *The Politics of Disablement: a Sociological Approach*. New York: St. Martin's Press.
- Regeringens arbejdsgruppe for bedre integration (august 2011): *Medborgerskab i Danmark*. København: Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration: https://integrationsbarometer.dk/tal-og-analyser/filer-tal-og-analyser/arkiv/medborgerskab-i-danmark_2011.
- Statistikbanken (2019): *AKU100 Arbejdsmarkedstilknytning efter beskæftigelsesstatus, alder og køn*: <https://www.statistikbanken.dk/10309>.

Bilag 1 Udvalg og opregningsmetode i Inklusionsmåling-19

I dette bilag beskriver vi kort udvalget og opregningsmetoden for Inklusionsmåling-19.

Datagrundlaget for Inklusionsmåling-19 knytter sig tæt til SHILD-16 dataindsamlingen på den måde, at der i stikprøveudtrækket til Inklusionsmåling-19 anvendes et udvalg af respondenter, som har deltaget i og besvaret SHILD-16.

Stikprøven til Inklusionsmåling-19 (n = 3.121) består af et strategisk udtræk blandt alle respondenter fra SHILD-16 (n = 22.022). Respondenterne (cirka lige mange med hhv. *intet*, *mindre* og *større* fysisk handicap) blev udtrukket til undersøgelsen baseret på deres besvarelse af to spørgsmål i SHILD-16, nemlig:

1. "Har du et længerevarende helbredsproblem eller handicap?" (Ja/Nej)
2. "Er det et..." (mindre helbredsproblem/større helbredsproblem)?

På baggrund af respondenternes besvarelser på disse to spørgsmål blev tre grupper dannet: *Intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap og *større* fysisk handicap. Inden for hver af disse grupper (strata) blev dernæst et antal respondenter udtrukket tilfældigt til deltagelse i Inklusionsmåling-19 – i alt n = 3.121 med en svarprocent på 63,4 %.

Bilagstabel 1.1 viser størrelsen på udtrækket, antal besvarelser og svarprocent inden for hver af de tre grupper i udtrækket til Inklusionsmåling-19. I undersøgelser, der afdækker levevilkår for mennesker med funktionsnedsættelse, er det som oftest sådan, at det er mennesker med handicap eller helbredsproblemer, for hvem det er sværest at opnå en høj svarprocent, hvorfor disse grupper ofte risikerer at være underrepræsenterede i spørgeskemaundersøgelser. Vi kan derfor være tilfredse med, at svarprocenten i denne undersøgelse er relativt høj for de to grupper med et fysisk handicap – hhv. 76,7 % for gruppen med et *mindre* fysisk handicap og 71,3 % for gruppen med et *større* fysisk handicap. Mennesker med fysisk handicap fik mulighed for at besvare spørgeskemaundersøgelsen både via telefon og web. At der blev opnået en lavere svarprocent i gruppen *uden* fysisk handicap (52 %) end blandt de to grupper med et fysisk handicap, kan muligvis forklares af indsamlingsmetoden¹⁶, idet mennesker uden et fysisk handicap, af praktiske årsager, udelukkende fik mulighed for at besvare undersøgelsen via web.

Bilagstabel 1.1 Udtræk (n), besvarelser (n) og svarprocent (pct.) til Inklusionsmåling-19, særskilt for de tre strategisk udvalgte grupper (*intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap, *større* fysisk handicap).

Udtræk til Inklusionsmåling-19	Udtræk (n)	Besvarelser (n)	Svarprocent (pct.)
Intet fysisk handicap	1.506	783	52,0
Mindre fysisk handicap	810	621	76,7
Større fysisk handicap	805	574	71,3
Total	3.121	1.978	63,4

Kilde: Inklusionsmåling-19, VIVEs egne beregninger.

¹⁶ Derudover blev dataindsamlingen for de to grupper med fysisk handicap gennemført i maj og juni, alt imens dataindsamlingen blandt gruppen uden et fysisk handicap blev gennemført i juli og august, hvilket også kan have påvirket svarprocenten.

For yderligere at sikre repræsentativitet blev besvarelsene herefter vægtet op imod populationen. Bemærk, at populationen i dette studie – pga. den særlige udvalgsmetode – ikke består af den fulde befolkning men i stedet af de mennesker, som har besvaret SHILD-16.

Specifikt består målpopulationen for Inklusionsmåling-19 af 22.022 mennesker, som har afgivet en fuld eller delvis besvarelse i SHILD-16 – med en gyldig besvarelse for de to spørgsmål, som omhandler fysisk handicap – og som ikke har forladt populationen i de mellemliggende år (dvs. hverken er død eller migreret mellem 2016 og 2019).

Danmarks Statistik (DST) har med udgangspunkt i populationen foretaget vægtningen af besvarelsene. Følgende baggrundsvariable er brugt i DST's opregning: alder, køn, familiens ækvivalerede disponible indkomst og herkomst.

DST beskriver til VIVE opregningsmetoden således:

"I denne vægtning tildeles hver respondent en vægt i forhold til antallet af mennesker i det givne stratum i populationen. Vægtene korrigeres ved hjælp af Danmarks Statistiks registeroplysninger. Opregningen tager sigte på at korrigere for de variable, der er forklarende faktorer for et skævt bortfald. Bortfaldet er ikke lige fordelt på alle grupper i befolkningen. Nogle grupper er lettere at få besvarelse fra end andre. Der rettes op på det skæve bortfald ved hjælp af både demografiske og sociale registeroplysninger. [...] Vægtningen sker ved hjælp af 'Generalized regression estimator' (GREG). Det er en flerdimensional metode, der gør det muligt at inddrage mange variable på samme tid. Metoden anvendes internationalt, og det er standarden i Danmark Statistiks repræsentative undersøgelser, hvor der bruges programmet CLAN til vægtningen."

Når data er opregnet, summer populationen således til de 22.022 mennesker, som udgør målpopulationen for undersøgelsen. Bilagstabel 1.2 viser den uvægtede og vægtede fordeling på grupperne (*intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap og *større* fysisk handicap) i Inklusionsmåling-19.

Bilagstabel 1.2 Uvægtet og vægtet fordeling (n) for de tre grupper (*intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap, *større* fysisk handicap) i Inklusionsmåling-19.

	Uvægtet antal besvarelser, n	Vægtet antal, n
Intet fysisk handicap	783	16.124
Mindre fysisk handicap	621	3.975
Større fysisk handicap	574	1.923
Total	1.978	22.022

Kilde: Inklusionsmåling-19, VIVEs egne beregninger.

Bemærk desuden, at besvarelsene for SHILD-16, som vi sammenligner resultaterne for Inklusionsmåling-19 med (i kapitel 3.2, 4.2 og 5.2), består i et traditionelt udtræk, idet SHILD er en forløbsundersøgelse baseret på et repræsentativt udsnit af mennesker i alderen 16-64 år (n = 38.000, svarprocent = 53,8). Derfor er besvarelsene for SHILD-16 – i modsætning til i Inklusionsmåling-19 – vægtet op imod befolkningen bestående af de 16-64-årige i 2016 (n = 3.612.116). Du kan læse mere om opregningsmetoden for SHILD-16 (Amilon m.fl., 2017, s. 17).

Bilag 2 Yderligere tabeldokumentation

Bilagstabel 2.1 Fordeling over procentvise ændringer i selvrapporteret fysisk handicap mellem bølger fra SHILD-16 til Inklusionsmåling-19, opgjort for respondenter, som har besvaret begge undersøgelser (uvægtede fordelinger).

Selvrapporteret fysisk handicap	2019: Intet fysisk handicap	2019: Mindre fysisk handicap	2019: Større fysisk handicap	Total
2016: Intet fysisk handicap	88,0	11,0	1,0	100,0
2016: Mindre fysisk handicap	38,5	49,7	11,8	100,0
2016: Større fysisk handicap	15,5	27,5	57,0	100,0

Anm.: n = 1,977, idet én respondent har svaret "ved ikke" til spørgsmålet om selvrapporteret handicap i 2019.

Note: Tabellen underbygger hovedtekstens figur 1.1.

Kilde: VIVEs egne beregninger baseret på SHILD-16, Inklusionsmåling-19 (opgjort for respondenter, som har besvaret begge undersøgelser).

Der er en mindre forskel i måden, som spørgsmålet om fysisk handicap er blevet stillet i SHILD-16 og Inklusionsmåling-19. I SHILD-16 lyder spørgsmålet som følger: *"De næste spørgsmål handler om dit helbred, eventuelle handicap og fysiske og psykiske lidelser. Har du et længerevarende helbredsproblem eller handicap?"* I Inklusionsmåling-19 lyder spørgsmålet: *"De næste spørgsmål handler om dit helbred, eventuelle handicap og fysiske og psykiske lidelser. Har du et længerevarende fysisk helbredsproblem eller handicap?"* Det er derfor muligt, at dynamikken i handicapforståelsen, som fremgår af Bilagstabel 2.1, (delvis) kan tilskrives ændringer i spørgsmålsformuleringen. Vi vurderer dog, at betydningen af ændringen i spørgsmålsformuleringen er relativt begrænset.

For at undersøge betydningen af ændringen af spørgsmålsformulering har vi undersøgt dynamikken i respondenternes selvrapporterede handicap over tid fra SHILD-12 (hvor det ligeledes var specificeret, at det var tale om et fysisk helbredsproblem eller handicap) til SHILD-16 for at se, om andelen af respondenter, der skiftede status, var anderledes mellem disse to bølger, sammenholdt med mellem SHILD-16 og Inklusionsmåling-19. Den vigtigste pointe fra sammenligningerne af respondenternes selvrapporterede handicap over tid er, at en betydelig andel af respondenterne skifter svar/opfattelse af eget handicap, samt at der er bevægelse i begge retninger (både til og fra og til handicapgrupperne) – dette uagtet hvilken retning ændringen i spørgsmålsformuleringen går.

Bilag 3 Sammenligning af resultater ved anvendelse af tidligere versus nuværende selvrapportering af fysisk handicap

I denne rapport's hovedresultater tager vi, når vi afrapporterer resultater for de tre grupper (*intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap og *større* fysisk handicap), udgangspunkt i de svar, som respondenterne afgav i SHILD-16. Dette gør vi dels for at være konsistente med den afrapportering, som blev publiceret på baggrund af den forrige Inklusionsmåling (Inklusionsmåling-15, Bengtsson 2016), dels for at være konsistente i forhold til dataindsamlingsmetoden og opregningsmetoden, hvor respondenterne blev udtrukket netop på baggrund af deres besvarelser angående selvrapporтерet handicap i SHILD-16, og hvor deres besvarelser i Inklusionsmåling-19 efterfølgende blev væg-tet derefter (se Bilag 1 om udvalgt og opregningsmetode).

Idet vi dog kan konkludere, at det selvrapporтерede handicapmål er dynamisk (se afsnit 1.3), har vi ligeledes testet, hvorvidt de forskelle, som vi finder mellem grupperne, er robuste, såfremt vi i stedet til opdelingen i 2019 anvender dét svar på spørgsmålene om selvrapporтерet handicap, som respon-denterne afgav i Inklusionsmåling-19.

I det følgende afrapporterer vi således resultaterne for Inklusionmåling-19, for de tre fokusområder uddannelse, beskæftigelse og medborgerskab, henholdsvis som de ser ud, når vi anvender opde-lingen i grupper baseret på selvrapporтер af handicap i SHILD-16, og som de ser ud, når vi anvender en opdeling i grupper baseret på selvrapporтер af handicap i Inklusionsmåling-19. For begge opdelin-ger afrapporterer vi både de vægtede og uvægtede resultater.

Først viser vi dog i Bilagstabel 3.1 fordelingerne på de tre grupper (*intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap, *større* fysisk handicap) alt efter om opdelingen baseres på selvrapporтер i SHILD-16 eller selvrapporтер i Inklusionsmåling-19. Hvor de vægtede fordelinger ikke adskiller sig nævneværdigt, er der derimod en markant forskel i de uvægtede fordelinger. I den uvægtede fordeling er andelen af stikprøven uden et fysisk handicap større (51,4 %), såfremt opdelingen baseres på nuværende selv-rapporтерet status, end hvis opdelingen baseres på selvrapporтерet status i 2016 (39,6 %). Dette stem-mer overens med resultaterne fra afsnit 1.3, hvoraf det fremgår, at en betydelig andel skifter selv-rapporтерet status fra *mindre* fysisk handicap til *intet* fysisk handicap mellem 2016 og 2019.

Bilagstabel 3.1 Uvægtet og vægtet fordeling (pct.) på undersøgelsens tre grupper (*intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap, *større* fysisk handicap) særskilt for opdeling efter selvrapporтер i SHILD-16 og i Inklusionsmåling-19.

	Opdeling baseret på SHILD-16 svar		Opdeling baseret på Inklusionsmåling-19 svar	
	Uvægtet pct.	Vægtet pct.	Uvægtet pct.	Vægtet pct.
Intet fysisk handicap	39,6	73,2	51,4	73,2
Mindre fysisk handicap	31,4	18,1	27,9	18,9
Større fysisk handicap	29,0	8,7	20,6	7,9
Total	100,0	100,0	100,0	100,0

Anm.: I fordelingen baseret på selvrapporтерet handicap i SHILD-16 er n = 1.978. I fordelingen baseret op selvrapporтерet handicap i Inklusionsmåling-19 er n = 1.977, idet én respondent havde manglende besvarelse.

Kilde: VIVEs egne beregninger baseret på SHILD-16, Inklusionsmåling-19.

Robusthedstjek af resultater for Inklusionsmåling-19

Uddannelse: Sammenligning af resultater

Bilagstabel 3.2 afrapporterer resultaterne for uddannelse, baseret på en opdeling i grupper (*intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap, *større* fysisk handicap) henholdsvis ud fra selvrapporeret handicap i SHILD-16 og i Inklusionsmåling-19. Både for de uvægtede fordelinger og de vægtede fordelinger finder vi mindre forskelle i procentfordelingen afhængigt af, hvilken opdeling vi anvender. Dog er det overordnede hovedresultat robust for ændringer i opdelingsmetoden, og for om der anvendes vægte eller ej. Alle resultater peger nemlig i samme retning, nemlig at uddannelsesniveaet er højest i gruppen uden et fysisk handicap, lavere i gruppen med et *mindre* fysisk handicap og lavest i gruppen med et *større* fysisk handicap.

Bilagstabel 3.2 Uvægtede (øverste panel) og vægtede (nederste panel) fordelinger på uddannelseskategorier (pct.) i aldersgruppen 18 til 34 år, særskilt for grupperne (*intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap, *større* fysisk handicap), baseret på henholdsvis selvrapport i SHILD-16 (venstre panel) og selvrapport i Inklusionsmåling-19 (højre panel).

2016-opdeling, uvægtet pct.							2019-opdeling, uvægtet pct.					
	Grundskole	Studentereksamen	Kort videregående	Mellemlang videregående	Lang videregående	Total	Grundskole	Studentereksamen	Kort videregående	Mellemlang videregående	Lang videregående	Total
Intet fysisk handicap	6,3	26,4	25,2	20,8	21,4	100,0	8,0	23,0	24,1	23,0	21,9	100,0
Mindre fysisk handicap	15,7	12,0	24,1	33,7	14,5	100,0	15,7	18,6	22,9	31,4	11,4	100,0
Større fysisk handicap	28,0	22,0	16,0	24,0	10,0	100,0	31,4		20,0	22,9		100,0
Total	12,7	21,6	23,3	25,0	17,5	100,0	12,7	21,6	23,3	25,0	17,5	100,0
2016-opdeling, vægtet pct.							2019-opdeling, vægtet pct.					
	Grundskole	Studentereksamen	Kort videregående	Mellemlang videregående	Lang videregående	Total	Grundskole	Studentereksamen	Kort videregående	Mellemlang videregående	Lang videregående	Total
Intet fysisk handicap	7,5	27,3	23,7	19,6	21,9	100,0	7,3	26,2	23,0	19,3	24,2	100,0
Mindre fysisk handicap	15,6	11,9	24,0	33,8	14,7	100,0	13,1	22,7	26,4	31,0	6,8	100,0
Større fysisk handicap	36,5	18,3	13,2	25,2	6,9	100,0	38,1		18,6	26,8		100,0
Total	9,6	25,1	23,3	21,5	20,5	100,0	9,6	25,1	23,3	21,5	20,5	100,0

Anm.: n = 292 (respondenter i alderen 18-34 år). I tabellerne er enkelte celler blanket ud i de tilfælde, hvor der er celler i fordelingen, som ikke overholder diskretionsreglen om minimum fem observationer i hver celle.

Kilde: VIVEs egne beregninger baseret på SHILD-16, Inklusionsmåling-19.

Beskæftigelse: Sammenligning af resultater

Bilagstabel 3.3 afrapporterer udvalgte resultater for området beskæftigelse, baseret på en opdeling i grupper (*intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap, *større* fysisk handicap) henholdsvis ud fra selvrapporeret handicap i SHILD-16 og i Inklusionsmåling-19. Både for de uvægtede fordelinger og de vægtede fordelinger finder vi mindre forskelle i procentfordelingen afhængigt af, hvilken opdeling vi anvender. Dog er det overordnede hovedresultat robust for ændringer i opdelingsmetoden, og for om der anvendes vægte eller ej. Alle resultater peger i samme retning, nemlig at beskæftigelse er mest udbredt i gruppen uden et fysisk handicap, marginalt mindre udbredt i gruppen med et *mindre* fysisk handicap og mindst udbredt i gruppen med et *større* fysisk handicap.

Bilagstabel 3.3 Uvægtede (øverste panel) og vægtede (nederste panel) fordelinger på beskæftigelses kategorier (pct.) i aldersgruppen 35-49 år, særskilt for grupperne (*intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap, *større* fysisk handicap), baseret på henholdsvis selvrapport i SHILD-16 (venstre panel) og selvrapport i Inklusionsmåling-19 (højre panel).

2016-opdeling, uvægtet pct.					2019-opdeling, uvægtet pct.				
	I beskæftigelse inkl. fleksjob og skånejob, samt uddannelse	Kontanthjælps- og dagpengemodtager	Førtidspension, efterløn og andet	Total	I beskæftigelse inkl. fleksjob og skånejob, samt uddannelse	Kontanthjælps- og dagpengemodtager	Førtidspension, efterløn og andet	Total	
Intet fysisk handicap	94,0	2,3	3,7	100,0	90,7	3,9	5,4	100,0	
Mindre fysisk handicap	87,1	5,2	7,7	100,0	90,7			100,0	
Større fysisk handicap	68,0	6,6	25,4	100,0	59,0	10,8	30,1	100,0	
Total	85,4	4,3	10,3	100,0	85,4	4,3	10,4	100,0	

2016-opdeling, vægtet pct.					2019-opdeling, vægtet pct.				
	I beskæftigelse inkl. fleksjob og skånejob, samt uddannelse	Kontanthjælps- og dagpengemodtager	Førtidspension, efterløn og andet	Total	I beskæftigelse inkl. fleksjob og skånejob, samt uddannelse	Kontanthjælps- og dagpengemodtager	Førtidspension, efterløn og andet	Total	
Intet fysisk handicap	92,8	2,9	4,3	100,0	91,8	3,7	4,4	100,0	
Mindre fysisk handicap	85,6	5,6	8,8	100,0	90,6			100,0	
Større fysisk handicap	66,6	6,8	26,6	100,0	60,9	10,2	28,9	100,0	
Total	89,6	3,6	6,8	100,0	89,5	3,6	6,8	100,0	

Anm.: n = 493 (2016-opdelingen) eller n = 492 (2019-opdelingen) svarende til respondenter i alderen 35-49 uden manglende besvarelse. I tabellerne er enkelte celler blanket ud i de tilfælde, hvor der er celler i fordelingen, som ikke overholder diskretionsreglen om minimum fem observationer i hver celle.

Kilde: VIVEs egne beregninger baseret på SHILD-16, Inklusionsmåling-19.

Medborgerskab: Sammenligning af resultater

Bilagstabel 3.4 og Bilagstabel 3.5 afrapporterer udvalgte resultater for området medborgerskab, baseret på en opdeling i grupper (*intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap, *større* fysisk handicap) henholdsvis ud fra selvrapporeret handicap i SHILD-16 og i Inklusionsmåling-19. Både for de uvægtede fordelinger og de vægtede fordelinger finder vi små forskelle i procentfordelingen afhængigt af, hvilken opdeling vi anvender. Dog er det overordnede hovedresultat robust for ændringer i opdelingsmetoden, og for om der anvendes vægte eller ej. Alle resultater peger i samme retning, nemlig at deltagelse i samfundslivet (fx at tilbringe tid med venner og familie eller deltage i kulturlivet) generelt er mindre udbredt blandt mennesker med et fysisk handicap sammenlignet med blandt mennesker uden et fysisk handicap (Bilagstabel 3.4), alt imens deltagelse i foreningslivet (fx medlemskab af handicaporganisationer og andre foreninger) generelt er mere udbredt blandt mennesker med et (*mindre*) fysisk handicap end blandt mennesker uden et fysisk handicap).

Bilagstabel 3.4 Uvægtede (øverste panel) og vægtede (nederste panel) andele (pct.) som deltager i samfundslivet (fx tilbringer tid med familie og venner, laver frivilligt arbejde, går i aftenskole eller deltager i kulturliv), særskilt for grupperne (*intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap, *større* fysisk handicap), baseret på henholdsvis selvrapport i SHILD-16 (venstre panel) og selvrapport i Inklusionsmåling-19 (højre panel).

2016-opdeling, uvægtet pct.					2019-opdeling, uvægtet pct.					
	Ser familien ugentligt	Ser venner ugentligt	Laver frivilligt arbejde månedligt	I aftenskole månedligt	Deltager i kulturliv månedligt	Ser familien ugentligt	Ser venner ugentligt	Laver frivilligt arbejde månedligt	I aftenskole månedligt	Deltager i kulturliv månedligt
Intet fysisk handicap	73,5	44,3	22,3	13,7	38,6	72,1	42,9	22,6	13,7	37,9
Mindre fysisk handicap	68,3	41,0	24,2	13,0	37,2	68,6	41,9	24,5	12,7	36,4
Større fysisk handicap	66,5	36,7	21,3	10,6	24,1	66,0	35,2	19,9	9,8	20,9
Total	69,8	41,1	22,6	12,6	33,9	69,9	41,0	22,6	12,6	34,0

2016-opdeling, vægtet pct.					2019-opdeling, vægtet pct.					
	Ser familien ugentligt	Ser venner ugentligt	Laver frivilligt arbejde månedligt	I aftenskole månedligt	Deltager i kulturliv månedligt	Ser familien ugentligt	Ser venner ugentligt	Laver frivilligt arbejde månedligt	I aftenskole månedligt	Deltager i kulturliv månedligt
Intet fysisk handicap	74,9	45,5	22,1	13,4	38,3	74,6	44,1	22,5	13,7	38,5
Mindre fysisk handicap	67,7	41,6	24,2	12,6	36,9	69,0	46,8	22,6	11,5	36,0
Større fysisk handicap	67,4	37,2	20,8	10,0	23,5	66,9	37,0	20,9	8,9	21,7
Total	72,9	44,1	22,4	12,9	36,7	72,9	44,1	22,4	12,9	36,7

Anm.: Opgørelse er for alle aldersgrupper i undersøgelsen, dvs. 19-67-årige. Opgørelsen er foretaget for følgende udvalg (2016-fordelingen/2019-fordelingen): Ser familien (n = 1.970/1.969); ser venner (n = 1.955/1.954); laver frivilligt arbejde (n = 1.974/1.973); aftenskole (n = 1.978/1.977); kulturliv (n = 1.977/1.976)

Kilde: VIVEs egne beregninger baseret på SHILD-16, Inklusionsmåling-19.

Bilagstabel 3.5 Uvægtede (øverste panel) og vægtede (nederste panel) andele (pct.) som deltager i foreningslivet (fx medlemskab af handicaporganisation, anden forening, deltager i foreningsmøder eller varetager tillidshverv), særskilt for grupperne (*intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap, *større* fysisk handicap), baseret på henholdsvis selvrapport i SHILD-16 (venstre panel) og selvrapport i Inklusionsmåling-19 (højre panel).

2016-opdeling, uvægtet pct.						2019-opdeling, uvægtet pct.				
	Medlem af handicaporg. (inkl. idræt)	Medlem af anden forening	Medlem af forening (i alt)	Foreningsmøder månedligt	Tillidshverv (hvis medlem)	Medlem af handicaporg. (inkl. idræt)	Medlem af anden forening	Medlem af forening (i alt)	Foreningsmøder månedligt	Tillidshverv (hvis medlem)
Intet fysisk handicap	2,3	48,9	49,7	20,4	34,7	3,1	51,4	52,6	19,4	32,1
Mindre fysisk handicap	8,2	57,8	61,2	20,0	27,6	8,7	55,8	59,8	21,9	30,5
Større fysisk handicap	19,2	50,3	58,7	16,2	24,6	24,3	48,8	58,8	14,2	20,1
Total	9,0	52,1	55,9	19,1	29,4	9,1	52,1	55,9	19,0	29,3

2016-opdeling, vægtet pct.						2019-opdeling, vægtet pct.				
	Medlem af handicaporg. (inkl. idræt)	Medlem af anden forening	Medlem af forening (i alt)	Foreningsmøder månedligt	Tillidshverv (hvis medlem)	Medlem af handicaporg. (inkl. idræt)	Medlem af anden forening	Medlem af forening (i alt)	Foreningsmøder månedligt	Tillidshverv (hvis medlem)
Intet fysisk handicap	2,2	46,2	47,0	20,2	33,5	2,1	47,4	48,1	20,2	33,4
Mindre fysisk handicap	8,1	57,5	60,7	19,8	27,4	7,8	53,0	56,9	20,1	29,2
Større fysisk handicap	18,9	49,1	57,9	15,8	24,3	21,5	48,2	57,1	14,2	18,8
Total	4,7	48,5	50,4	19,8	31,4	4,7	48,5	50,4	19,7	31,4

Anm.: Opgørelse er for alle aldersgrupper i undersøgelsen, dvs. 19-67-årige: I 2016-fordelingen n = 1.978, i 2019-fordelingen n = 1.977. Respondenterne blev dog kun spurgt til tillidshverv, såfremt de var medlemmer af en anden forening, dvs. n = 1.031 i 2016-fordelingen, n = 1.030 i 2019-fordelingen.

Kilde: VIVEs egne beregninger baseret på SHILD-16, Inklusionsmåling-19.

Robusthedstjek af resultater for udvikling over årene (2016-2019)

Uddannelse: Sammenligning af resultater

Bilagstabel 3.6 afrapporterer udviklingen over tid (fra 2016 til 2019) i udvalgte outcomes på området uddannelse, baseret på en opdeling i grupper (*intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap, *større* fysisk handicap) henholdsvis ud fra selvrapporteret handicap i SHILD-16 og i Inklusionsmåling-19. Både for de uvægtede fordelinger og de vægtede fordelinger finder vi samme overordnede tendens. Både hovedresultaterne (2016-opdeling, vægtet) og de øvrige resultater peger i retning af et fald i andelen med grundskolen som højest fuldførte uddannelse blandt mennesker uden et fysisk handicap – et fald, som dog ikke kan genfindes i de to grupper med et fysisk handicap.

Bilagstabel 3.6 Udviklingen over tid (fra 2016 til 2019) i andelen, der alene har grundskolen som højest fuldførte uddannelse (pct.) i aldersgruppen 18-34 år. Sammenligning af henholdsvis de uvægtede (øverste panel) og vægtede (nederste panel) fordelinger særskilt for grupperne (*intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap, *større* fysisk handicap), baseret på henholdsvis selvrapport af handicap i SHILD-16 (venstre panel) og selvrapport af handicap i Inklusionsmåling-19 (højre panel).

	2016-opdeling, uvægtet pct.		2019-opdeling, uvægtet pct.	
	2016 (SHILD-16)	2019 (Inklusionsmåling-19)	2016 (SHILD-16)	2019 (Inklusionsmåling-19)
	Grundskole	Grundskole	Grundskole	Grundskole
Intet fysisk handicap	14,6	6,3	14,6	8,0
Mindre fysisk handicap	15,5	15,7	15,5	15,7
Større fysisk handicap	32,3	28,0	32,3	31,4
Total	15,4	12,7	15,4	12,3

	2016-opdeling, vægtet pct.		2019-opdeling, vægtet pct.	
	2016 (SHILD-16)	2019 (Inklusionsmåling-19)	2016 (SHILD-16)	2019 (Inklusionsmåling-19)
	Grundskole	Grundskole	Grundskole	Grundskole
Intet fysisk handicap	14,4	7,5	14,4	7,3
Mindre fysisk handicap	18,7	15,6	18,7	13,1
Større fysisk handicap	37,6	36,5	37,6	38,1
Total	16,0	9,6	16,0	9,6

Anm.: 2016 (SHILD-16): n = 4.789; 2019 (Inklusionsmåling-19): n = 292 - svarende til respondenter i alderen 18-34 år.

Kilde: VIVEs egne beregninger baseret på SHILD-16 og Inklusionsmåling-19

Beskæftigelse: Sammenligning af resultater

Bilagstabel 3.7 afrapporterer udviklingen over tid (fra 2016 til 2019) i udvalgte outcomes på området beskæftigelse, baseret på en opdeling i grupper (*intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap, *større* fysisk handicap) henholdsvis ud fra selvrapporteret handicap i SHILD-16 og i Inklusionsmåling-19. Både for de uvægtede fordelinger og de vægtede fordelinger finder vi forskelle i resultaterne afhængigt af, hvilken opdeling vi anvender. Mens hovedresultaterne (2016-opdeling, vægtet) peger i retning af en markant stigning i beskæftigelsesandelen over tid blandt mennesker med et *større* fysisk handicap, attenueres denne udvikling noget, når vi anvender 2019-opdelingen (2019-opdeling, vægtet). For de uvægtede fordelinger finder vi ligeledes en positiv (men noget mindre) udvikling i beskæftigelsesandelen over tid blandt mennesker med *større* fysisk handicap, når 2016-opdelingen anvendes (2016-opdeling, uvægtet), men tværtimod ingen udvikling hos denne gruppe, når 2019-opdelingen anvendes (2019-opdeling, uvægtet). I afsnit 4.2 forklarer vi, hvordan anvendelsen af det subjektive (dynamiske) handicapbegreb muligvis spiller ind på forskellene i disse resultater.

Bilagstabel 3.7 Udviklingen over tid (fra 2016 til 2019) i andelen, der er i beskæftigelse (pct.) i aldersgruppen 35-49 år. Sammenligning af henholdsvis de uvægtede (øverste panel) og vægtede (nederste panel) fordelinger særskilt for grupperne (intet fysisk handicap, mindre fysisk handicap, større fysisk handicap), baseret på henholdsvis selvrapport af handicap i SHILD-16 (venstre panel) og selvrapport af handicap i Inklusionsmåling-19 (højre panel).

	2016-opdeling, uvægtet pct.		2019-opdeling, uvægtet pct.	
	2016 (SHILD-16)	2019 (Inklusionsmåling-19)	2016 (SHILD-16)	2019 (Inklusionsmåling-19)
	I beskæftigelse inkl. fleksjob og skånejob, samt uddannelse	I beskæftigelse inkl. fleksjob og skånejob, samt uddannelse	I beskæftigelse inkl. fleksjob og skånejob, samt uddannelse	I beskæftigelse inkl. fleksjob og skånejob, samt uddannelse
Intet fysisk handicap	95,3	94,0	95,3	90,7
Mindre fysisk handicap	89,0	87,1	89,0	90,7
Større fysisk handicap	57,9	68,0	57,9	59,0
Total	91,1	85,4	91,1	85,4

	2016-opdeling, vægtet pct.		2019-opdeling, vægtet pct.	
	2016 (SHILD-16)	2019 (Inklusionsmåling-19)	2016 (SHILD-16)	2019 (Inklusionsmåling-19)
	I beskæftigelse inkl. fleksjob og skånejob, samt uddannelse	I beskæftigelse inkl. fleksjob og skånejob, samt uddannelse	I beskæftigelse inkl. fleksjob og skånejob, samt uddannelse	I beskæftigelse inkl. fleksjob og skånejob, samt uddannelse
Intet fysisk handicap	93,1	92,8	93,1	91,8
Mindre fysisk handicap	84,8	85,6	84,8	90,6
Større fysisk handicap	49,6	66,6	49,6	60,9
Total	87,2	89,6	87,2	89,6

Anm.: 2016 (SHILD-16): n = 6.326; 2019 (Inklusionsmåling-19): n = 493 (2016-opdelingen) eller n = 492 (2019-opdelingen) – svarende til respondenter i alderen 35-49 år uden manglende besvarelse.

Kilde: VIVEs egne beregninger baseret på SHILD-16 og Inklusionsmåling-19.

Medborgerskab: Sammenligning af resultater

Bilagstabel 3.8, Bilagstabel 3.9 og Bilagstabel 3.10 afrapporterer udviklingen over tid (fra 2016 til 2019) i udvalgte outcomes på området medborgerskab, baseret på en opdeling i grupper (*intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap, *større* fysisk handicap) henholdsvis ud fra selvrapporteret handicap i SHILD-16 og i Inklusionsmåling-19.

For samvær med venner (Bilagstabel 3.8) genfinder vi vores konklusioner – på tværs af de forskellige analysemetoder – fra hovedresultaterne, nemlig at der generelt ikke er sket en nævneværdig udvikling over tid inden for de tre grupper, ud over et lille fald i andelen, som ser venner ugentligt, der dog kan forklares ved, at respondenterne i gennemsnit er blevet tre år ældre.

Bilagstabel 3.8 Udviklingen over tid (fra 2016 til 2019) i andelen, der er sammen med venner ugentligt (pct.) i aldersgruppen 19-64 år. Sammenligning af henholdsvis de uvægtede (øverste panel) og vægtede (nederste panel) fordelinger særskilt for grupperne (*intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap, *større* fysisk handicap), baseret på henholdsvis selvrapport af handicap i SHILD-16 (venstre panel) og selvrapport af handicap i Inklusionsmåling-19 (højre panel).

	2016-opdeling, uvægtet pct.		2019-opdeling, uvægtet pct.	
	2016 (SHILD-16)	2019 (Inklusionsmåling-19)	2016 (SHILD-16)	2019 (Inklusionsmåling-19)
	Ser venner ugentligt	Ser venner ugentligt	Ser venner ugentligt	Ser venner ugentligt
Intet fysisk handicap	44,3	44,5	44,3	42,9
Mindre fysisk handicap	42,4	40,6	42,4	41,2
Større fysisk handicap	41,5	36,5	41,5	35,6
Total	43,7	43,5	43,7	41,0

	2016-opdeling, vægtet pct.		2019-opdeling, vægtet pct.	
	2016 (SHILD-16)	2019 (Inklusionsmåling-19)	2016 (SHILD-16)	2019 (Inklusionsmåling-19)
	Ser venner ugentligt	Ser venner ugentligt	Ser venner ugentligt	Ser venner ugentligt
Intet fysisk handicap	48,0	46,1	48,0	44,6
Mindre fysisk handicap	46,1	41,4	46,1	47,1
Større fysisk handicap	42,3	37,1	42,3	37,2
Total	47,1	44,5	47,1	44,5

Anm.: 2016 (SHILD-16): n = 19.447; 2019 (Inklusionsmåling-19): n = 1.731; (2016-opdelingen) eller n = 1.730; (2019-opdelingen) – svarende til respondenter i alderen 19-64 år uden manglende besvarelse.

Kilde: VIVEs egne beregninger baseret på SHILD-16 og Inklusionsmåling-19.

For deltagelse i kulturlivet (Bilagstabel 3.9) genfinder vi, på tværs af de forskellige analysemetoder, vores konklusioner baseret på hovedresultaterne, nemlig at der i gruppen uden et fysisk handicap er sket et lille fald i andelen, der deltager i kulturaktiviteter månedligt – et fald som ikke genfindes for de to grupper med et fysisk handicap, på nær hvis de uvægtede fordelinger anvendes, hvorudfra vi finder et tilsvarende fald blandt gruppen med et *større* fysisk handicap.

Bilagstabel 3.9 Udviklingen over tid (fra 2016 til 2019) i andelen, der deltager i kulturaktiviteter månedligt (pct.) i aldersgruppen 19-64 år. Sammenligning af henholdsvis de uvægtede (øverste panel) og vægtede (nederste panel) fordelinger særskilt for grupperne (*intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap, *større* fysisk handicap), baseret på henholdsvis selvrapport af handicap i SHILD-16 (venstre panel) og selvrapport af handicap i Inklusionsmåling-19 (højre panel).

	2016-opdeling, uvægtet pct.		2019-opdeling, uvægtet pct.	
	2016 (SHILD-16)	2019 (Inklusionsmåling-19)	2016 (SHILD-16)	2019 (Inklusionsmåling-19)
	Deltager i kulturliv månedligt	Deltager i kulturliv månedligt	Deltager i kulturliv månedligt	Deltager i kulturliv månedligt
Intet fysisk handicap	44,8	39,0	44,8	38,5
Mindre fysisk handicap	38,7	37,2	38,7	36,0
Større fysisk handicap	28,2	24,5	28,2	21,7
Total	42,2	34,4	42,2	34,4

	2016-opdeling, vægtet pct.		2019-opdeling, vægtet pct.	
	2016 (SHILD-16)	2019 (Inklusionsmåling-19)	2016 (SHILD-16)	2019 (Inklusionsmåling-19)
	Deltager i kulturliv månedligt	Deltager i kulturliv månedligt	Deltager i kulturliv månedligt	Deltager i kulturliv månedligt
Intet fysisk handicap	44,5	38,5	44,5	39,0
Mindre fysisk handicap	36,7	36,9	36,7	35,4
Større fysisk handicap	25,7	24,0	25,7	22,3
Total	41,2	37,0	41,2	37,0

Anm.: 2016 (SHILD-16): n = 19.555; 2019 (Inklusionsmåling-19): n = 1.750; (2016-opdelingen) eller n = 1.749; (2019-opdelingen) – svarende til respondenter i alderen 19-64 år uden manglende besvarelse.

Kilde: VIVEs egne beregninger baseret på SHILD-16 og Inklusionsmåling-19.

For organisationsmedlemskab (Bilagstabel 3.10) genfinder vi, på tværs af de forskellige analysemetoder, vores konklusioner baseret på hovedresultaterne, nemlig at der over de tre år generelt er sket en stigning i andelen, der er aktive i foreningslivet. Desuden viser resultaterne, uanset opgørelsesmetode, at denne udvikling er særlig markant blandt mennesker med både *mindre* og *større* fysiske handicap.

Bilagstabel 3.10 Udviklingen over tid (fra 2016 til 2019) i andelen, der er medlem af en organisation (handicaporganisation eller anden forening; pct.) i aldersgruppen 19-64 år. Sammenligning af henholdsvis de uvægtede (øverste panel) og vægtede (nederste panel) fordelinger særskilt for grupperne (*intet* fysisk handicap, *mindre* fysisk handicap, *større* fysisk handicap), baseret på henholdsvis selvrapport af handicap i SHILD-16 (venstre panel) og selvrapport af handicap i Inklusionsmåling-19 (højre panel).

	2016-opdeling, uvægtet pct.		2019-opdeling, uvægtet pct.	
	2016 (SHILD-16)	2019 (Inklusionsmåling-19)	2016 (SHILD-16)	2019 (Inklusionsmåling-19)
	Medlem af forening	Medlem af forening	Medlem af forening	Medlem af forening
Intet fysisk handicap	46,1	47,7	46,1	50,9
Mindre fysisk handicap	51,0	60,1	51,0	58,7
Større fysisk handicap	52,4	57,6	52,4	57,3
Total	47,6	54,4	47,6	54,4

	2016-opdeling, vægtet pct.		2019-opdeling, vægtet pct.	
	2016 (SHILD-16)	2019 (Inklusionsmåling-19)	2016 (SHILD-16)	2019 (Inklusionsmåling-19)
	Medlem af forening	Medlem af forening	Medlem af forening	Medlem af forening
Intet fysisk handicap	40,8	45,0	40,8	46,2
Mindre fysisk handicap	46,4	59,6	46,4	55,1
Større fysisk handicap	47,3	56,8	47,3	55,4
Total	42,4	48,6	42,4	48,6

Anm.: 2016 (SHILD-16): n = 19.562; 2019 (Inklusionsmåling-19): n = 1.751; (2016-opdelingen) eller n = 1.750; (2019-opdelingen) – svarende til respondenter i alderen 19-64 år uden manglende besvarelse.

Kilde: VIVEs egne beregninger baseret på SHILD-16 og Inklusionsmåling-19

VIDEN
VELFÆRD

DET NATIONALE FORSKNINGS-
OG ANALYSECENTER FOR VELFÆRD